

คนหลงโลก

พระอาจารย์สงบ มนสฺสนฺโต

เทศน์บนศาลา วันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๔๔

ณ วัดสันติธรรมาราม ต.คลองตากุด อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

รักษาโลก ธรรมะเป็นความสว่างกระจ่างแจ้งนะ กิเลสทำให้หลงไหล ความลุ่มหลงใจ คนหลงโลก กิเลสมันพาหลง คนหลงโลก หลงไปไม่มีที่สิ้นสุด กิเลสมันพาหลง เกิดขึ้นมาะ กิเลสพาเกิด กิเลสพาเกิดในวัฏวน ใน ๓ โลกธาตุนี้ กิเลสพาลุ่มหลง หลงไปในวัฏวน หลงไปตลอด เพราะความหลงของกิเลส มันถึงทำให้จิตนั้นเวียนไปเวียนเกิดในวัฏฏะนั้น แล้วก็มาเกิดเป็นมนุษย์ เห็นไหม ความอวิชชา ความเป็นกิเลสนั้นก็ทำให้หลง เราหลงไปในชีวิตใด คนหลงโลก หลงไปในชีวิต ชีวิตนี้เกิดมา องค์กรสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพูดไว้ในธรรม

“กรรมเป็นการกระทำของสัตว์โลก กรรมเท่านั้นพาให้สัตว์เกิดในสิ่งที่ดีและชั่ว”

สิ่งที่ดี เห็นไหม สิ่งที่ดีได้เกิดเป็นมนุษย์นี่เป็นสิ่งที่ดีมาก เพราะเป็นมนุษย์สมบัติแล้ว มนุษย์สมบัตินี้ถึงได้มาทำคุณงามความดี เพราะคุณงามความดีนี้ใครเป็นคนพูด ถ้ากิเลสพาพูดนี้ เพราะกิเลสมันพาบอกว่าสิ่งนั้นเป็นความดี สิ่งนี้เป็นความดี ความดีของกิเลสมันพาให้เราหลงไปในความดีของเขาไป

หลงในชีวิต ชีวิตเกิดมานี้ มีชีวิตเกิดมา ชีวิตเพื่ออะไร? ชีวิตเกิดมานี้เพราะกรรมพาให้เกิดมา ชีวิตนี้เกิดมาเพราะชีวิตนี้คือไออุ่น ชีวิตนี้คือว่ามันมีมาโดยกรรม คุณงามความดีสร้างสมมาให้เกิดมาชีวิตนี้ เราก็หลงในชีวิตนี้ ใช้ชีวิตนี้ เห็นไหม ใช้ชีวิตนี้หมดไปโดยเปล่าประโยชน์นะ

ถ้าไม่มาศึกษาหลักธรรมแล้ว ชีวิตนี้หมดไปเปล่าประโยชน์ เพราะมันต้องเวียนไปตามธรรมชาติของมัน ธรรมชาติของวัฏฏะนี้วนไปโดยธรรมชาติของมันที่เวียนไปโดยหลักการของวัฏวน วนไปโดยธรรมชาติของวัฏฏะนั้น แล้วมันก็วนไป จิตนี้ไม่เคยดับ ไม่เคยตาย ก็ต้องเวียนตายเวียนเกิดตามประสาหลักว่ามันหลงไปในวัฏวนนั้น

แต่คุณงามความดี กรรมดีและกรรมชั่ว เห็นใหม่ กรรมดีและกรรมชั่ว เกิดดีและเกิดชั่ว ใจ เกิดดี เกิดเป็นสวรรค์ เกิดในพรหม เกิดเป็นมนุษย์สมบัติ เกิดชั่ว เกิดในนรก เกิดในอเวจี เกิดในที่ ทุกข์ที่ยาก “ชีวิตนี้มีการพลัดพรากเป็นที่สุด” ชีวิตนี้มีการดับไปเป็นธรรมดา ชีวิตนี้มีการพลัด พราก มีการดับสูญไปโดยธรรมชาติของมัน ชีวิตนี้ต้องเป็นแบบนั้น แล้วเราหลงไปในชีวิตนี้เพื่อ อะไร เราเกิดมานี้ อะไรพาเกิดมา? มันย้อนกลับมา คุณงามความดีพาเกิด บุญกุศลพาเกิด เกิดมาเป็น คนนี้มีศักยภาพมาก คนนี้ทำคุณงามความดี

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทำถึงที่สุดแห่งทุกขนั้น เป็นครูสอนเทวดา สอนอินทร์ สอนพรหม สอนมนุษย์ สอนหมดเห็นใหม่ สอน ๓ โลกธาตุ ฟังสิ มนุษย์ คนคนหนึ่ง ทำกิเลสสิ้น ไปจากจิตดวงนั้น ทำไมมองเห็นเรื่องของโลกนี้เป็นเรื่องทะเลลูปรูโปรงไปทั้งหมดเลย ทะเลลูปรูโปรง ไปทั้ง ๓ โลกธาตุ สอนให้จิตนี้ทำลายถึงเชือกพหุเชื้อไขที่ว่าทำให้เกิดให้ตายไป นั่นนะ ชีวิตนี้มี คุณค่าขนาดนั้น ถ้าทำชีวิตนี้มีคุณค่า

แต่ชีวิตของเราไม่มีคุณค่า เพราะเราหลงไหลได้ปลื้มใจ หลงไปในชีวิตนี้ ความเป็นอยู่ ความประกอบอาชีพนี้ นี่ความคิดข้องใจเป็นแบบนั้น ชีวิตต้องเป็นไปในความเป็นอยู่อย่างนั้น แล้วก็เผาผลาญชีวิตนี้ไปๆ วันคืนล่วงไปๆ ใจ แล้วล่วงไปๆ เราได้อะไรขึ้นมา หลักของศาสนา มัน มีอะไรมาเป็นหลักของใจบ้าง

เวลาหลักของใจนี้มันว่าแห้วไหม? มันว่าแห้ว มันเดือดร้อนในหัวใจนั้น หัวใจนี้มัน เดือดร้อน มันไม่มีที่พึ่งใจ มันไม่มีเครื่องอยู่อาศัย มันเราร้อนนะ ในหลักธรรมเตือนไว้ว่า “โลกนี้ เราร้อนมาก” แล้วเราเอาอะไรเป็นเครื่องอยู่อาศัย โลกนี้ หมูสัตว์เป็นผู้เราร้อน แล้วเราก็ออยู่ในวง ของความเราร้อนนั้น เรามีอะไรเป็นที่พึ่ง?

ธรรมเป็นที่พึ่ง ธรรมอยู่ที่ไหน เราไม่รู้จักธรรม เพราะเราไม่เคยเห็นธรรม แล้วเราก็ไม่ เข้าใจหลักธรรม ถ้าพูดถึงเรื่องของธรรมนี้ คนที่มีธรรมเขาจะพูดได้เรื่องของธรรม คนที่ไม่มีธรรม ในหัวใจ พูดเรื่องของธรรม มันขัดหูนะ มันขัดหู ขัดความคิดของตัวเอง ทำไมมาขัดความคิดของ ตัวเอง มันทำให้เราเดือดร้อน มันคับแค้นข้องใจ นี่คนหลงไปในโลกเป็นอย่างนั้น

โลกนี้มันขับไล่ไป กิเลสขับไล่ไป สิ่งใดที่เป็นการสลัดออกไปจากเรา สิ่งใดเป็นคุณงาม ความดี มันจะขัดข้องใจว่าสิ่งนั้นเป็นการเสียประโยชน์ สิ่งนี้เราเป็นคนเสียเปรียบ เราจะเป็นคน

ได้เปรียบตลอดเวลา เราจะเป็นคนมักมาก เราเป็นคนอยากใหญ่ กิเลสนี้มันอยากใหญ่ มันอยากนั่งบนหัวคนไง

ความตระหนี่ถี่เหนียวของมันนะ ตระหนี่ถี่เหนียวในอารมณ์ ตระหนี่ถี่เหนียวในความคิดของตัว ความคิดของตัวเกิดขึ้นมาแล้วก็หมกมุ่นอยู่กับความคิดของตัว ย้ำคิดย้ำทำอยู่กับความคิดของตัวนั้น นี่มันตระหนี่ถี่เหนียวเพราะมันสละความคิดของตัวเองออกไม่ได้ สละความคิดของตัวเองไม่ได้ มันเป็นคนหลงตน

ความหลงตนแล้วก็หลงติดทุกๆ อย่าง จิตนี้คือ อวิชชา อวิชชาปัจจุชา สงขารชา ความไม่รู้ของจิตนั้นทำให้จิตนี้ต้องเกิดต้องตายในวัฏวนไป มันไม่รู้ มันหลงไหลไปตลอด เพราะมันหลงตัวมันเองก่อน สิ่งที่หลงตัวมันเองแล้วมันก็ไม่รู้ มันก็เกิดตายๆ ก็ปฏิเสธการเกิดและการตายนั้น ปฏิเสธว่าไม่เคยเกิดไม่เคยตาย เกิดมาใช้ชีวิตนี้ ชีวิตนี้เป็นชีวิตของเรา เราต้องใช้ชีวิตนี้ของเราให้คุ้มค่า ให้มีความสุขที่สุดในชีวิตของเรา นี่คนหลงตัวเอง

หลงโลก หลงสงสาร หลงแม่แต่ชีวิต หลงไปทั้งหมดเลย แล้วก็หลงตัวเอง แล้วก็ปิดกั้นมิดไม่มองเห็นตัวเอง พอไม่มองเห็นตัวเอง จิตนี้ไม่มีคุณค่า เราไม่ใช่เรา จิตนี้ไม่มีคุณค่า มันจะมองสิ่งข้างนอกเป็นที่พึ่งอาศัย เห็นไหม พอจิตไม่มีคุณค่ามันก็มองแต่สิ่งปัจจุ ๔ เครื่องอยู่อาศัย องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่าเรื่องของโลก ปัจจุ ๔ เครื่องอยู่อาศัยนี้หามาอยู่อาศัยกันเป็นเครื่องอาศัยให้ชีวิตนี้ดำรงไปเท่านั้น

ชีวิตนี้มีคุณค่ามาก เพราะมีเรา สรรพสิ่งที่เราหามาเป็นประโยชน์ของเรา เราดับขันธไปชีวิตนี้ละ เราต้องพลัดพรากจากสมบัติทุกชิ้น หรือไม่อย่างนั้น สมบัติทุกชิ้นก็ต้องพลัดพรากจากเรา มันเป็น ๒ อย่างโดยแน่นอน ไม่พลัดพรากจากกัน มันต้องพลัดพรากจากกันอันหนึ่งแน่นอนเลย

แต่เราไม่เคยเห็นตัวเอง เราหลงตัวเอง เห็นไหม ความหลงตัวเอง ถึงว่าสิ่งนั้นเป็นที่พึ่ง สิ่งนั้นเป็นที่แสวงหา สิ่งนั้นเป็นที่เกาะเกี่ยว ความหลง ๒ ชั้น ๓ ชั้น หลงตัวเองจนไม่เห็นคุณค่าของตัวเอง มนุษย์สมบัตินี้สำคัญมาก ในมนุษย์สมบัตินั้น หัวใจในร่างกายนั้นสำคัญที่สุด ในหัวใจ ในมนุษย์สมบัตินั้นนะ คนตายแล้วนะ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรม อยากสอนมาก ออาหารดาบส อุทกดาบส เพราะเป็นคนที่มีความต่อกัน

กำหนดจิตดู ควรจะสอนใครก่อน ควรจะสอน เห็นไหม ธรรมนี้เป็นของทีละเอียดย่อยมาก มันลึกซึ่งจนเข้าได้ยาก คนที่จะเข้าถึงได้ต้องมีพื้นฐาน ต้องมีพื้นฐานที่จะรองรับธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ใครสมควรค่าแก่การสั่งสอนเป็นคนแรก ธรรมอันนี้มันละเอียดลึกซึ้งนัก วิมุติธรรมอันนี้มันละเอียด มันมีความสุขมาก

กำหนดจิตดู เห็นไหม ควรจะสอนอาหารคาวรส แต่กำหนดจิตดู เสียหายเหลือเกิน ตายไปตั้งแต่ ๗ วันที่แล้ว อีกคนหนึ่งเพิ่งตายไป คนที่ตายไป องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่ได้สอน เพราะหัวใจในร่างกายนั้นมันหลุดออกจากร่างกายนี้ไปเสวยภพใหม่แล้ว สิ่งที่เป็นเสวยภพใหม่จะตามไปสอนภพใหม่ เขาได้เสวยภพใหม่ เขาเป็นคนใหม่ เขาเป็นความรู้สึกใหม่ ความผูกพันอันนี้ จะไม่มี เสวยสถานะภพนี้ เราถึงไม่รู้ใจว่าเราเกิดตายๆ ใจ

พอเราเกิดมาเป็นมนุษย์นี้เราก็มีชาตินี้ๆ ผู้หลง หลงในชาตินี้ หลงในชาตินี้ก็มองแต่ด้วยตาเนื้อ มีแต่ตาเนื้อ ไม่มีตาใจ ตาเนื้อมองสิ่งใดมีประโยชน์กับร่างกาย ตาเนื้อนี้ก็เลสมันพาใช้ใจ เห็นไหม พอกิเลสพาใช้ ตาเนื้อก็มองว่า สิ่งใดเป็นประโยชน์ สิ่งนั้นเป็นประโยชน์กับเรา ควรเป็นประโยชน์กับเรา จะฝ่าหาสิ่งนั้น สิ่งนั้นคืออะไร? ก็คือสมบัติของโลก

สมบัตินี้เป็นของโลกเขา คนที่นักวิเคราะห์หิวใจเขาไม่วิเคราะห์หิวใจว่าสิ่งนั้นเป็นประโยชน์ขึ้นมา เขาใช้ประโยชน์ของโลก เขาก็จะใช้เป็นประโยชน์ เห็นไหม ผู้ที่มีปัญญา สิ่งนั้นจะเป็นประโยชน์กับคนคนนั้น ผู้ที่หลงไหลได้ปลื้มเป็นจี๊เข้าของสิ่งที่แสวงหามาแล้วก็แบกหนัก แบกเป็นแอกอยู่ในคันไถ แบกแล้วไถลากไถไปตลอดเวลา ไม่รู้หรือว่าความคิดนี้มันถูไถจนตัวเองนี้เลื้อยออกทั้งเนื้อทั้งตัว ก็ไม่เข้าใจว่าอันนี้เป็นความทุกข์ของหัวใจ นี่มันเพราะอะไร

เพราะมันหลงข้างใน ข้างในมันปิดกั้นแล้วมันไม่เห็นสิ่งใด มันตั้งต้น ตั้งตัวไม่ได้ สิ่งที่ตั้งตัวไม่ได้ ในเมื่ออันดับหนึ่ง ต้นเหตุมันเป็นความหลง แล้วมันจะเอาความจริง เอาความรู้มาจากไหน มันก็ต้องแบกแต่ความลุ่มหลงไปในหัวใจทั้งหมด แบกความลุ่มหลงไปแล้วก็หลงไหลไปข้างนอก เห็นไหม

แล้วพูดถึงธรรมก็ฟังไม่ได้ พูดถึงธรรมก็ว่า สิ่งนั้นทำให้ดีอย่าค่า สิ่งที่ทำให้เสียประโยชน์ของเราไป ประโยชน์ของเราคือการสะสม ประโยชน์ของเราคือการทำความพอใจของความหลงของตัวเองดี ความหลงของตัวเองก็ไม่รู้ แล้วไม่รู้แล้วก็ยังไปยึดติดสิ่งต่างๆ ข้างนอกนั้น นี่มันหลงไป ๒ ชั้น ๓ ชั้น เห็นไหม นี่ความหลง คนหลงในชีวิต

แล้วชีวิตมีคุณค่า ถ้ามีโอกาสวาสนา เราได้ฟังธรรม ได้ความยับยั้งชั่งใจ ได้หาธรรมเข้ามาในหัวใจ มันถึงว่า มันมีศรัทธาความเชื่อใจ ถ้ามีศรัทธาแล้ว ได้ยินธรรมแล้ว มันจะเริ่มเกาะเข้ามาในหัวใจ

“สิ่งนี้มีหรือ มันเป็นไปได้อย่างไร การที่เราสละออกแล้วมันจะได้ผลประโยชน์มานะ มันต้องแสวงหาไขใหม่ มันถึงเป็นประโยชน์กับเรา สิ่งที่สละออกมันเป็นไปได้อย่างไร”

นั่นความข้องใจของกิเลสมันเป็นแบบนี้แหละ มันข้องใจ มันไม่ยอมพอใจ มันเป็นไป มันคัดค้าน มันต้านทาน ต้านทานขณะที่เราจะเริ่มฟังธรรมนะ เริ่มฟังธรรม เริ่มเข้าใจในธรรม ถ้าเรามีธรรมเข้ามาในหัวใจของเรา ถ้าเรามีธรรมขึ้นมาในหัวใจ เราจะเริ่มหุดตาสว่างขึ้นมา พ้นจากความหลงนั้น เห็นใหม่ พ้นจากความหลง พ้นจากการมีคบอด

คนที่พ้นจากความมีคบอด มันก็จะมีประโยชน์กับตัวเอง ถ้าตัวเองยังมีคบอดอยู่ สิ่งใดเป็นประโยชน์กับตัวเอง มันไม่สามารถจะเห็นว่าเป็นประโยชน์กับตัวเองหรอก มันเห็นว่าเป็นโทษๆ สิ่ง que เห็นว่าเป็นประโยชน์กับเรา เป็นประโยชน์กับสิ่งที่มีคบอดนั้น มันกลับเป็นโทษ เป็นโทษ เพราะว่าคนเกิดมานี้มีบุญกุศลพาเกิดมา มันควรจะต่อเติมบุญกุศลนั้นให้เกิดเป็นคนประเสริฐขึ้นมา ให้เกิดเป็นคนเหนือคน คนพ้นจากกิเลส จากสิ้น จากภพ จากชาติ ตั้งแต่ปัจจุบันนี้ ถ้าพ้นจากนั้นไป คนนี้ถึงประเสริฐ คนนี้ทำได้ไง

คนถึงว่า คน ถ้าจะเริ่มเปิดหูเปิดตาขึ้นมา กิเลสมันปิดหัวใจไว้ แล้วไม่ต้องไปโทษใคร โทษในหัวใจเรา กิเลสของเรานี้แหละ กิเลสของทุกๆ คน มันเป็นธรรมชาติของมันที่มันจะยับยั้งที่พยายามรักษาไว้ รักษาหัวใจไว้เป็นบ้านเป็นเรือนของเขา บ้านเรือนที่อยู่อาศัยของกิเลสคือหัวใจของมนุษย์

แล้วก็พาเกิดพาดตายในวัฏฏะนะ จะเกิดภพใดชาติใดก็แล้วแต่ จะสถานะไหนก็แล้วแต่ กิเลสนั้นมีอยู่ในหัวใจทุกดวงใจ จะเกิดบนสวรรค์ จะเกิดเป็นพรหม กิเลสมันพาเกิดอยู่ในหัวใจนั้น มันสุขุมกินเป็นที่อยู่ของเขา เขาอยู่ในนั้น อาศัยอยู่ในนั้นไปตลอดไป นั่นแหละมันหลง มันหลงอย่างนั้น หลงจากข้างใน ความที่หลงก็หลงจากข้างใน ความที่เขาอยู่อาศัย เขายึดเรานี้ ยึดเรานี้เป็นจี้ข้าใจ ยึดเราให้เราเป็นบ่าว กายเป็นนาย ใจเป็นบ่าว แล้วหัวใจก็เป็นบ่าวของกิเลสอีกชั้นหนึ่ง มันถึงทำให้เราได้ทุกข์ได้ยากใจ

เรามีแต่ความทุกข์ความยากในหัวใจ แล้วว่าเกิดเป็นมนุษย์นี้ประเสริฐๆ เกิดเป็นมนุษย์ใครอยากเกิดขึ้นมา ทุกข์ยากจนขนาดทำลายตัวเองก็มีนะ ทำลายตัวเอง เห็นไหม คิดว่าทำลายตัวเองแล้วจะหาความสุขได้ ทำลายตัวเองแล้วจะพ้นจากทุกข์ นี่โง่ ๒ ชั้น ๓ ชั้น เสียค่าโง่ชีวิตอีกชั้นหนึ่งนะ เพราะตายไปแล้วนี่มันหมดโอกาสการทำคุณงามความดี บุญกุศลเท่านั้นเป็นสมบัติของใจ คุณงามความดีเท่านั้นเป็นสมบัติของใจ แล้วทำลายหัวใจดวงนั้นไป แล้วมันจะได้ประโยชน์อะไรจากหัวใจดวงนั้นนะ นี่กิเลสเวลามันจะปิดตัว ปิดหัวใจ ปิดตาไม่ให้ตานั้นเปิดแง้มหัวใจขึ้นมาได้ มันทำขนาดนั้น

เวลาทุกข์ขึ้นมา นั่นนะ เวลาเราเจ็บปวดแสบร้อนทุกข์จนจะทำลายตัวเอง ทุกข์อันนั้นเป็นอริยสัจ สัตว์ทั้งหลายที่เกิดมานี้เจอทุกข์อย่างนี้ทั้งหมด แล้วทำไมมันไม่เฉลียวใจว่าอันนี้มันเป็นความจริง มันเป็นความจริงมันจะแก้ไขตรงนี้ มันต้องแก้ไขกลับมาดูที่การเกิดการตายสิ ไม่ใช่ทำลายให้มันตายไปแล้วไปหมกมุ่นอยู่ในสัมภเวสีที่ยังไม่ถึงกาลเวลาของหัวใจดวงนั้นที่จะดับขันธ นั่นนะกิเลสมันเป็นขนาดนั้น

แล้วกิเลสนี้มันอยู่ในใจของเราไหม? มันมีในใจของสัตว์โลกทุกๆ คน แล้วไม่เคยเห็นหน้ากิเลส มันอยู่ข้างหลังความคิดเรา มันผลักไสความคิดเราแล้วมันก็เป็นเจ้านายความคิดเรา เห็นไหม มันเป็นเจ้านายจับบังเหียนแล้วบังคับให้เราเดินหน้าไปตลอด แล้วหาเหยื่อ หาความสุข หาผลประโยชน์มาให้มันนะ หาผลประโยชน์คือหาความยึดมั่นถือมั่น หาความเห็นแก่ตัว หาความทุกอย่างมาให้มัน ให้กิเลส แล้วมันอยู่ในหัวใจของเรา

คำว่า “มัน” ถ้าเป็นคนอื่น มันก็ว่ามันเป็นเรื่องของคนอื่นใช่ไหม แต่ที่มันเป็นเรื่องในหัวใจของเราทุกๆ คน ถ้าเราเป็นผู้ที่ประเสริฐ เราจะหาคุณงามความดีของเรา มันต้องหาตรงนี้ไง หาในใจของเราแน่ละ สรรพสิ่งในสมบัติที่หามานั้นเป็นสมบัติผลัดกันชม สมบัติของโลกกว้างไว้ข้างนอก แล้วเป็นสมบัติของโลกที่เจือจาน เป็นปัจจัย ๔ เครื่องอยู่อาศัยให้ชีวิตดำรงอยู่เท่านั้น แล้วเราก็มียปัจจัย ๔ พอดีดำรงอาศัยชีวิตของเราไปได้ ถ้าดำรงชีวิตไปได้ แล้วอีกตานั้นจะเปิดได้ไหม

ตาของธรรมใจ ผู้ที่จะประพฤติปฏิบัติ ผู้ที่จะเอาตัวของตัวไว้ในอำนาจของตัว เห็นไหม ผู้ที่ขณะตนนี้ประเสริฐที่สุด การชนะคนอื่นหมิ่นแค้น ก่อเวรก่อกรรม ชนะใครก็แล้วแต่ จะมีเวรมีกรรมกันตลอดไป การก่อเวรก่อกรรมกับคนอื่นไม่เป็นประโยชน์เลย แต่ขณะตนเองนี้ประเสริฐ

ที่สุด ขณะตนเอง ขณะจนเข้าไปเห็น ชำระจนถึงที่สุด อันนั้นเอาตนเองพ้นออกไป เห็นใหม่ นี้ ความหลงมันทำให้เราพลัดพรากไปไกลออกจากหลักธรรม

หัวใจของเราถ้าเชื่อของธรรม เราพยายามเข้ามาหาธรรม เชื่อของธรรมแล้วประพฤติปฏิบัติ ธรรม ประพฤติปฏิบัติธรรม เห็นใหม่ ถ้าเชื่อธรรมแล้วมันทำให้เราให้ทานได้ เรื่องของท่าน แค่ว่า สละออก เรื่องของท่านนี่มันก็เป็นการภาวนาอย่างหนึ่งนะ ไม่ใช่ว่าเรื่องของท่านเป็นเรื่องของท่าน เฉยๆ เรื่องของท่านที่เป็นสักแต่ว่าทำ อย่างผู้ใหญ่บังคับเด็ก อันนั้นเป็นเรื่องแต่ว่า แต่เป็นการฝึก จริตนิสัย

แต่ถ้าเป็นเรื่องของท่าน เห็นใหม่ เรื่องของท่านเป็นเรื่องเริ่มของการหัดภาวนา เพราะความ ตระหนี่ถี่เหนียวเกิดขึ้นมาจากหัวใจ ใจนี้มันไม่ยอมสละออกไป คนที่มีคุณค่าเหมือนกัน เราจะให้ เขา ให้เขา มีประโยชน์อะไรตอบแทนมากับเรา เห็นใหม่ มันจะคิดแบบนั้นในความตระหนี่ของ ใจ แต่ถ้าเราเชื่อหลักธรรมแล้ว สิ่งที่เป็นทาน เริ่มหัดแต่เริ่มการเป็นเริ่มต้นของบาทฐานในการ ภาวนา ความตระหนี่ถี่เหนียวของใจที่ให้มันสละออกไป มันสละสิ่งของนั้นออกไป พร้อมกับสละ ความตระหนี่ถี่เหนียวออกไปด้วย ความทำทุกวันๆ แล้วบอຍเข้าๆ นั่นเรื่องของท่าน

ทาน ถ้าเรื่องของท่านมีขึ้น หัวใจพอเริ่มสละออกไป มันเริ่มเปิดกว้างขึ้นมา นี่เริ่มต้นเริ่ม จากเข้าไปหาใจของตัวเอง มันเริ่มจะเปิดกว้าง เห็นใหม่ ภาชนะที่คว่ำไว้มันมีอะไรมันก็เข้าไป ไม่ได้หกรอก ถ้าเราหงายภาชนะขึ้น นี่หัวใจเหมือนกัน กิเลสมันคว่ำภาชนะของใจไว้ให้มีคอบอด เพราะต้องการให้อยู่ในอำนาจของมัน เราไม่สามารถหงายภาชนะของเราขึ้นมาได้ ถ้าเราพยายาม หงายหัวใจของเราขึ้นมาได้ ถ้าใจเราหงายขึ้นมา เราจะเริ่มรับสิ่งที่เป็นประโยชน์ เพราะมันหงาย ขึ้นมานี้ ฝนตกลงมา สิ่งที่จะอะไรที่เราใส่ภาชนะนั้นได้ ภาชนะนั้นจะใส่ของนั้นเป็นประโยชน์ขึ้นมา ได้

ธรรม เห็นใหม่ ปัจจุบันธรรม ธรรมที่เราศึกษามานี้ เป็นธรรมขององค์สมเด็จพระ สัมมาสัมพุทธเจ้า เราเกิดมาเป็นมนุษย์สมบัติ แล้วพบพุทธศาสนา พุทธศาสนานี้สอนเรื่องศีล เรื่อง ธรรม เรื่องศีลเห็นใหม่ ทาน ศีล ภาวนา เราหลงในชีวิตของเรา ถ้าเราไม่เข้ามาในหลักของศาสนา เราก็จะหลงไปในชีวิตของเรา ศาสนาอยู่คู่โลก ศาสนาอยู่คู่ของเรา ศาสนาอยู่คู่โลกเพราะเราเกิดมา ในโลกมันก็มีศาสนาอยู่แล้ว แล้วมันเป็นสมบัติของเรา เพราะว่าเราเกิดมาแล้วพบพระพุทธศาสนา กำลังเจริญรุ่งเรือง

กึ่งพุทธกาล ในพระไตรปิฎกบอกไว้ ศาสนารุ่งเรือง ในสมัยองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ขึ้นมาหนึ่ง ถ้าใครพบองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านี้จะรู้วาระจิต จะรู้ทุกอย่างในจริตินิสัยของสัตว์โลก จะชี้นำสัตว์โลก สัตว์โลกเชื่อแล้วจะไปได้ง่าย แต่ในกึ่งพุทธกาลนี้ศาสนาจะเจริญรุ่งเรืองมาอีกครั้งหนึ่ง ในพระไตรปิฎกว่าไว้อย่างนั้น

แล้วเราเกิดมาเห็นใหม่ ธรรมคู่โลกๆ เพราะมีอยู่กับโลกอยู่แล้ว แต่ก็อยู่ชั่วกับชั่วเวลาอย่างนั้น แล้วเราเกิดมาพบพระพุทธศาสนา เวลาที่ศาสนากำลังจะเจริญรุ่งเรือง แล้วเราเกิดตายๆ ไปโดยธรรมชาติในพระไตรปิฎกบอกว่าเกิดตายแน่นอน เราจะปฏิเสธขนาดไหน มันเรื่องความปฏิเสธ แต่เรื่องการตายข้างหน้าเห็นแน่ๆ แล้วเกิดขึ้นมานี้ มันก็ต้องเกิด ถ้าเราเชื่อของเรา เราสะสมบุญกุศลขึ้นไป เราจะได้ประโยชน์กับเรา

ถ้าเราไม่เชื่อ เราไม่สะสมบุญกุศลของเรา เราเกิดแบบแห้งแล้งไปเรื่อยๆ เกิดแบบต่ำต้อย เกิดแบบทุกข์แบบยากออกไปเรื่อยๆ เห็นใหม่ นี่เราเกิดมาพบพระพุทธศาสนา ศาสนาสอนเรื่องศีลธรรม ศาสนาสอนเรื่องของการเกิดและการตาย ศาสนาสอนถึงการหลุดพ้นออกไปจากกิเลสทั้งหมด แล้วเราก็เชื่อธรรม เชื่อธรรมขึ้นมาเราก็ศึกษาธรรม แล้วพอเราเริ่มศึกษาธรรม แล้วเราว่าเราก็เข้าใจธรรม

ถ้าเราเข้าใจธรรม เราเข้าใจนี้เป็นสุดมยปัญญา สุดมยปัญญาคือการศึกษาเล่าเรียนมา ศึกษาเล่าเรียนแล้วตัดตน ธรรมจะเกิดขึ้นมาจากหัวใจผู้ที่ประพฤติปฏิบัติ ธรรมเท่านั้นชำระกิเลสออกไปจากหัวใจ ธรรมที่เราเกิดขึ้นมา ธรรมเป็นปัจจุบันธรรมในหัวใจที่สร้างขึ้นมามรรคอรียสังข์ มรรค มรรคญาณ เกิดขึ้นมาจากหัวใจ หัวใจนี้เราสร้างมรรคขึ้นมาเป็นมรรคภายใน

นี่มรรคภายนอก มันก็มรรคที่ว่า มรรคภายนอกเริ่มตัดแปลงตนของตนให้เข้ามาในหลักของศีลธรรมก่อน ถ้าเข้ามาในหลักศีลธรรม ถ้าเราหลง เราว่าแค่นี้เป็นสิ่งที่ประเสริฐ สิ่งที่ชักนำให้เราเข้ามาถึงสละทาน รักษาศีลขึ้นมา มันเป็นบาทฐานของการเริ่มต้นภาวนา มันเป็นบาทฐานของทำให้หัวใจนี้เข้าหาหลักธรรม

ความถูกต้องของการก้าวเดิน มันถูกต้องในฐานะการก้าวเดินขึ้นไป แต่เป้าหมายที่ไม่ก้าวเดินต่อไป ถึงว่าตรงนี้เป็นผลของมัน คือพอใจในแค่นี้ จากความที่ที่เราหลงจากเริ่มต้น แล้วเราพัฒนาตัวเราขึ้นมาจนพ้นจากความหลง แล้วพัฒนาพลิกแพลงใจเข้ามาให้เข้ามาหลักของศาสนา

แล้วเราก็ศึกษาหลักของศาสนาแล้ว เราก็ว่าสิ่งนั้นเป็นประโยชน์กับเรา แล้วเราพอใจ เห็นไหม นี่มันหลงจากพัฒนาความสูงขึ้นไป

จากเริ่มพัฒนาขึ้นมาแล้ว สิ่งนี้เป็นความถูกต้อง แต่ถ้าก้าวขึ้นไปแล้วมันก็เป็นความลุ่มหลงของมันภายใน นี่ถึงต้องทำความสงบของใจ ต้องทำความสงบของใจ ใจนี้มันเป็นโรค สิ่งที่เป็นโลกนี้เป็นโลกียารมณ์ โลกหมายถึงโลกียะ โลกียะมันเป็นความคิดโดยธรรมชาติของมัน ความคิดของมนุษย์นี้เกิดขึ้นมา สัตว์เดรัจฉานก็มีความคิดของเขาโดยธรรมชาติของเขา

แต่สมมุติว่ามันบัญญัติขึ้นมา สมมุติว่าสมมุติขึ้นมาเพื่อจะสื่อความหมายกัน ภาษาของสัตว์โลกมันถึงหลายๆ ภาษา มันคนละภาษาไป อันนั้นเป็นสมมุติขึ้นมา สมมุติเป็นสมมุติ บัญญัติเป็นบัญญัติ แต่มนุษย์นี้มันมีความรู้สึก มีความนึกคิด มีปัญญาใคร่ครวญอยู่ในธรรมชาติของมันอยู่แล้ว สิ่งนี้มันก็คึ้นรนๆ พอคึ้นรนแล้วมันก็คิดไปตามประสาทของมัน กิเลสควบคุมสิ่งนี้อยู่ กิเลสควบคุมความคิดโดยธรรมชาติของมันอยู่ สิ่งที่เป็นมนุษย์สมบัตินี้ก็เลยมันบังคับใช้ เห็นไหม เราเกิดเป็นมนุษย์นี้เรามีกิเลสควบคุมมาโดยธรรมชาติของมัน กิเลสนี้มันถึงควบคุมความคิดอยู่ เราพัฒนาขึ้นมาส่วนหนึ่งของความเป็นธรรม แต่มันก็ยังควบคุมอยู่ สิ่งที่ควบคุมอยู่นี้คือโลกียารมณ์

โลกียารมณ์ ความคิดตามประสาทโลกไปใจ ความคิดตามประสาทของโลก ความขับไซของกิเลสที่กิเลสในหัวใจ ที่ขับไซความคิดออกมานี้เป็นโลกียะทั้งหมด ความที่เป็นโลกียะ เราถึงต้องทำความสงบเข้ามา ต้องทำความสงบเข้ามาๆ ถ้าความสงบเข้ามาแล้วมันจะเริ่มผ่อนคลายความเป็นโลก ความเป็นโลก คำว่า “โลกๆ” นั้นนะ สิ่งที่ว่า เป็นโลกนี้มันหมุนไปโดยธรรมชาติของมัน สิ้นสุดของความหมุนของความคิดไป มันก็ปล่อยวางได้โดยธรรมชาติของเขา สิ่งที่เขาปล่อยวางได้มันก็เป็นความสุข ความพอใจชั่วคราวของความพอใจของจิต จิตนี้โดนบังคับขับไซ โคนขับไซ ให้ความคิดนี้เผาผลาญอยู่ตลอดเวลา

เผาผลาญ เห็นไหม เราว่าเราปล่อยวางจากความนอกเข้ามา แล้วเราพลิกใจของเราเข้ามา เพื่อจะหาธรรม แล้วเราประพฤติปฏิบัติธรรม ทำไมมันไม่เห็นธรรม ไม่เห็นธรรมละ เห็นธรรมมันต้องมีความสุข ทำไมเรามีแต่ความทุกข์ๆ? ความทุกข์แบบนี้มันเป็นความทุกข์เพราะกิเลสมันขับไซ กิเลสมันขัดขวางใจ กิเลสมันต้องการเอาสัตว์โลกไว้ในอำนาจของมัน กิเลสมันต้องการเอาหัวใจนี้เป็นที่อยู่ของมันตลอดเวลา

ที่นี้การประพฤติปฏิบัติที่จะเข้าหาหลักธรรม สิ่งที่เป็นกิเลส มันถึงต่อต้าน ความต่อต้านของกิเลสคือมันพลิกแพลงไปให้ความเห็นเราขัดแย้งกับความเป็นธรรมใจ ถ้าสิ่งที่เป็นธรรมมันต้องให้ผลเป็นความร่มเย็น ธรรมคือความร่มเย็น ศีล สมาธิ ปัญญา ให้ผลเป็นความร่มเย็นของใจ ถ้าได้ดื่มกินมันจะเป็นความร่มเย็น

แต่ปัจจุบันนี้เราเป็นแค่กัณฐีมาจากองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เราศึกษามาเป็นธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่าเป็นยาใจ เหมือนกับเราได้ขูดยามาขูดหนึ่ง มีฉลากยามาพร้อม เราอ่านฉลากยานั้นแล้ว แต่เรายังไม่ได้ดื่มกินยาขูดนั้นเข้าไปในร่างกายของเรา มันจะไปรักษาโรคของเราเองโดยธรรมชาติได้อย่างไร

เราอ่านฉลากยาเท่านั้น ฉลากยานี้ก็เป็นยา ธรรมโอสธ ธรรมโอสธเป็นขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ศึกษาแล้วเราเชื่อ เห็นใหม่ ศรัทธาความเชื่อถึงให้เราเริ่มประพฤติปฏิบัติ เราเริ่มประพฤติปฏิบัตินี้ การประพฤติปฏิบัติพยายามตัดแปลงตนเข้าหาหลักธรรม ตัดแปลงตนเข้าหาหลักธรรมอันนั้นให้ได้ แล้วกิเลสมันรู้

ถ้าธรรมโอสธสามารถชำระ...ก็จะไปฆ่ากิเลส กิเลสนี้มันจะยอมเสียชีวิต ยอมตายโดยเปล่า โดยไม่มีการต่อต้านขัดขวาง มันเป็นไปไม่ได้ มันต่อต้าน มันขัดขวาง แล้วมันเบี่ยงเบนพลิกแพลงให้การประพฤติปฏิบัติเราเสียหายด้วยนะ การประพฤติปฏิบัติเรานี้จะเข้าถึงหลักความจริง ไอ้ตัวนี้มันจะผลึก แล้วมันจะทำให้เราเบี่ยงเบนออกไปความเห็นภายนอก เห็นใหม่ พอลูกความเห็นภายนอกมันทำให้เราท้อถอยใจ ทำให้เราท้อถอย ทำให้เราไม่มีกำลังใจ ทำให้เราคิดว่าปฏิบัติธรรมมันมีความทุกข์

ทุกข์เป็นอริยสัจ มันเกิดโดยความเป็นจริงของมันแล้วหนึ่ง ทุกข์ในการพยายามต่อต้านกับกิเลส ทุกข์พยายามขัดขวางการต่อสู้กับกิเลส เห็นใหม่ ทุกข์นี้มันถึงว่า ทุกข์ถึงที่สุดแล้วมันจะดับทุกข์ได้ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทุกข์เป็นอริยสัจ ทุกข์นี้ควรกำหนด ทุกข์ถึงต้องต่อสู้ไม่ใช่ทุกข์แล้วเราจะท้อถอยใจ

ทำความทุกข์ความประพฤติปฏิบัติขึ้นมา นี้ เจ็บปวดนะ นั่งขึ้นมา เวทนาเกิดขึ้น ในการพยายามประพฤติปฏิบัติ ถือศีล ถือศีลเพื่ออะไร? เพื่อให้ร่างกายนี้ผ่องใส ถือศีล เห็นใหม่ ผู้ที่มีศีลสมบูรณ์ในร่างกาย มนุษย์สมบัติอันนั้นผ่องแผ้วมากในร่างกายนั้น แล้วโรคภัยไข้เจ็บก็จะไม่มี นี้ตามหลักวิทยาศาสตร์พิสูจน์ได้โดยธรรมชาติเลยว่า ผู้มีศีล ร่างกายจะไม่เจ็บไข้ได้ป่วยไปตาม

ประสาโรคที่ว่าสะสมแต่สารอาหารต่างๆ ที่สะสมในร่างกายจนมีมากเกินไป เห็นไหม ดูอย่างผู้ประพฤติปฏิบัติ อย่างพระฉันมือเดียวๆ ทำงานยิ่งกว่าโลก ทำงานมากกว่าโลก เห็นว่าโลกกินข้าวกันวันละ ๓ มือ ๔ มือ ทำงานไปสักแต่ทำงาน เหนื่อยก็พัก

พระนี้เวลาทำความเพียร เวลาทำการงาน นี่คนเราถ้ามีหลักความจริงในหัวใจ มันจะสร้างรากสร้างฐานขึ้นมาของใจได้ ถ้าเราไม่มีหลักความจริงของใจ เราจะไม่สร้างรากสร้างฐาน เราจะวางหลักใจของเราไม่ได้ ถ้าเราวางหลักใจของเราไม่ได้ เราจะเอาอะไรไปชนะกิเลส เราจะเอาอะไรไปทำความสงบของใจ

ถ้าใจเราไม่มีความสงบ มันเป็นโลกียารมณ์ๆ สิ่งที่เป็นโลกียะ สิ่งทีสะสมขึ้นมาเป็นความคิดของโลกเขา แล้วมันจะเป็นประโยชน์อะไร นี่หลงไม่หลง เราประพฤติปฏิบัติเราก็กว้างไป หลงไหลได้ปลื้มไปกับความเห็นของเรา ความเห็นของความคิดที่เราคิดกันอยู่ที่นี่ เราวิตกวิจารณ์ว่าเป็นความคิด นี่มันเป็นขั้นของความสงบ

ขั้นของความสงบ เราจะไม่หลงไหลความสงบนั้น ความสงบนั้นเพียงแต่ตัดโลกียารมณ์มาเป็นโลกุตระเท่านั้นเอง ตัดโลกียารมณ์นะ ตัดอารมณ์ความคิดของโลก ความคิดของโลก ดึงออกไปของโลก แล้วโลกสืบทอด โลกสืบทอด เป็นธรรมก็เหมือนกัน คิดว่าเป็นธรรม แต่มันก็สืบทอดว่า เมื่อนั้นเราได้ทำขนาดนี้แล้ว เราพอใจในธรรมของเรา อันนี้เป็นผลในธรรมของเรา ถ้าไม่ใช่ผลในธรรมของเรา เราประพฤติปฏิบัตินี้ บุญกุศลเราก็กว้างแล้ว สิ่งที่เป็นบุญกุศลนี้มันจะทำให้เราเกิดในสถานะที่ดีขึ้น

สิ่งนี้ก็เลสมันหลอกลวง ความหลงไปในความคิด ความหลงกิเลส กิเลสทำให้เราลัดไสให้การประพฤติปฏิบัติของเราเสียหายไป การประพฤติปฏิบัติเราจะก้าวเดินไป ก้าวเดินไปเพื่อถึงหลักชัยของเรา ไม่ใช่ประพฤติปฏิบัติเพื่อจะให้มันคาใจอย่างนั้น สิ่งที่เราคาใจเพราะ สิ่งที่เราคาใจมันคาใจของเรา มันไม่หลุดออกไปจากใจของเรา สิ่งที่เราคาใจไว้ อะไรคาใจ คาใจไว้เพื่ออยู่ในอำนาจของเขา นี่ความสงบของใจเป็นอย่างนั้น

แล้วพิจารณาเข้ามา ทำความสงบเข้ามา กำหนดคำบริกรรมเข้ามา มันจะสงบ มันจะสงบถึงจุดของมันแล้วมันจะสงบได้โดยธรรมชาติของมัน เพราะอะไร เพราะธรรมนั้นถึงใจ ธรรมถึงที่สุดนะ กำหนดคำบริกรรมถึงอิมตัวของมันแล้ว ความสงบต้องเป็นไปโดยธรรมชาติของมันเด็ดขาด ความสงบต้องเกิดขึ้น ไม่มีสิ่งใดจะไปเอาชนะกิเลสได้

ในเมื่อธรรม เรากำหนดคำบริกรรมเข้าไป ถึงอิมตัวของมัน อิมตัวของมันเหมือนกับการชั่งน้ำหนัก น้ำหนักเสมอกัน น้ำหนักมากกว่ามันต้องชนะน้ำหนักสิ่งที้น้อยกว่า กิเลสมันมีอำนาจเหนือกว่าเรา มันทำให้เราเร้าร้อน ทำให้เราไม่มีกำลังใจ ทำให้เราต้องเชื่อมั่นไปตลอดเวลา นี่เวลา กิเลสผลักละไป

เราทุกข์ร้อนขึ้นไป แล้วเราพยายามกัดฟันทน มีความมุมานะ มีความอดสาหะ มีความอดสาหะเพราะเราหวัง เราหวังความสุข เราหวังสิ่งที่มีที่พึ่ง เราหวังคุณงามความดี หวังเชื่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่าสิ่งนี้เป็นประโยชน์ สิ่งนี้ชำระกิเลสได้ แล้วเรามันก็พิสูจน์มา เพราะพิสูจน์มา เห็นใจมันปล่อยวางเป็นคราวๆ มาเนี่ย สิ่งทีใจมันปล่อยวางเป็นคราวๆ มา มันปล่อยวางแล้วมันเป็นผลของเรา มันเป็นปัจจัยตั้งรู้จำเพาะตน มันเป็นเครื่องยืนยันมา มันก็ทำให้เรามีกำลังใจทำมา พอมีกำลังใจทำมา สะสมสิ่งนั้นไปเรื่อยๆ สะสมขึ้นไปเรื่อย จนอำนาจของธรรมเหนือกว่า

สิ่งทีมีธรรมเหนือกว่ามันต้องชำระกิเลสได้ นี่สิ่งทีคำบริกรรมเหนือกว่า ธรรมนี้สูงกว่า มันจะสงบตัวลง มันจะเกิดขึ้นโดนธรรมชาติของมัน มันสงบตัว ปล่อยเข้ามา จากสงบเล็กน้อย เริ่มสงบเข้ามา ขณิกสมาธิ อุปจารสมาธิ อปัณาสมาธิ ความลึกซึ้ง ลึกตื่นของความสงบต่างกัน แต่มันสงบ เพราะคำบริกรรมเหมือนกัน

สงบเพราะเราสร้างเหตุเหมือนกัน สิ่งทีเราสร้างเหตุขึ้นมา มันสงบตัวเข้ามา พอสงบตัวเข้ามากทีเว้งว่าง ถ้ามันเว้งว่างขึ้นมา เราก็กำบริกรรมมากขึ้นไปเรื่อย มากขึ้นไปเรื่อย ความชำนาญ ชำนาญในวิธี ชำนาญในการกำหนด ตั้งสติได้ พอครั้งแรกขึ้นมาเรที่ตั้งสติไว้ สติอย่างนี้ เราระลึกอย่างนี้ไปตามจำอย่างนี้ เรากำหนดให้ได้

จากขณิกสมาธิเป็นอุปจารสมาธิ เห็นไหม บ่อยเข้าๆ เป็นอปัณาสมาธิ มันจะเว้งว่าง มันจะดับหมด ดับเป็นความสุขมาก เป็นความสุขจนเราสามารถจะจินตนาการว่าสิ่งนี้เป็นผลไง สิ่งนี้เป็นสิ่งทีว่าเป็นธรรมทีว่าสูงสุดไง ถ้าเราว่าสิ่งนี้เป็นธรรมสูงสุด หลงในขั้นของความสงบ ทำความสงบมาเนี่ยเราก็ก่อสู้มากทีกับความกิเลสมันผลักละไปขึ้นมาตลอดเวลา แต่ทำความสงบเข้ามาถึงทีสุดแล้ว เราก็ก็ไปติดในความสงบนั้นนะ เห็นว่าความสงบนั้นเป็นผลเป็นสุดยอดของธรรม

ความสงบนั้นเป็นความสงบของใจเฉยๆ เป็นความสงบของใจ เป็นกุปุปธรรม ธรรม สัพเพ ธมฺมา อนตฺตา ธรรมทั้งหลาย ความเจริญเกิดขึ้น ธรรมทั้งหลายต้องแปรสภาพโดยธรรมชาติของมัน มันจะยืนยันกับความเสื่อมของใจนั้น ถ้าดวงใจนั้นเคยทำความสงบเข้าไปแล้วมันเสื่อมไป

นี่ มันจะยืนยันกับใจดวงนั้นว่า สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตา ธรรมทั้งหลายเจริญแล้วต้องเสื่อมไปเป็นธรรมดา มันจะซึ่งใจดวงนั้นมาก

ใจดวงไหนเคยทำความสงบเข้าไปถึงที่สุดแล้ว แล้วไม่ได้ยกขึ้นวิปัสสนา ปล่อยไว้ เข้าใจว่าสิ่งนั้นเป็นผลของธรรม แล้วปล่อยไว้ รักษาไว้...รักษาไปเกิด รักษาขนาดไหนก็แล้วแต่ สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีการเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งทั้งหลายต้องแปรสภาพทั้งหมด แม้แต่ความสงบนี้ก็แปรสภาพ สิ่งที่แปรสภาพมันยังรักษาอยู่ มันไม่แปรสภาพ เพราะเรามีสติสัมปชัญญะ แล้วเรารักษามันได้ เรารักษาได้เพราะเราสร้างเหตุอยู่ สติเราพร้อม เราสร้างเหตุอยู่ตลอดเวลา

สิ่งที่เราสร้างเหตุอยู่ตลอดเวลา อันนี้มันรักษาความสงบอันนั้นไว้ ถ้าเหตุอันนี้ วันไหนมันคลอนแคลนไป เหตุมันไม่พอ ความเห็นมันไม่พอ แล้วมันใช้พลังงานไปบ่อยๆ เข้า มันจะเสื่อมความเสื่อมไป เห็นไหม เพราะเราไม่ฉลาด เพราะเราไม่เคยประสบกับสิ่งนี้ เราถึงหลงในความสงบนั้นไง ความหลงของชั้นความสงบ เพราะอะไร เพราะเราหลงโลก เพราะสิ่งนี้เป็นเรื่องของโลก เรื่องของโลกียารมณ์ เรื่องของวิญญูะ

อาพารดาบส อุทกดาบส ทำสมาบัติ ๘ ก็ทำความสงบนี้ได้อยู่ตลอดเวลา แต่เขาก็ไม่สามารถพ้นไปจากกิเลสได้ เขาก็เวียนไปในโลกนี้ เวียนไปในวิญญูะ วิญญูะคือโลก โลกคือหมู่มสัตว์ หมู่มสัตว์คือจิตที่หมุนเวียนไป จิตที่ไม่เคยตายจะหมุนเวียนไปในโลกนั้น นี่เราหลงในความสงบนั้น เราก็หลงในวิญญูะนั้น หลงในวิญญูะนั้นเราก็ต้องเวียนตายเวียนเกิดในวิญญูะนั้น ไปอยู่เรื่อย นี่ความหลงในความสงบนั้น

ถ้าเราไม่หลงในความสงบนั้น หรือว่าทำความสงบนั้นแล้ว จนความสงบนั้นสอนฝึกใจดวงนั้นให้ฉลาดขึ้นมา ใจดวงนั้น โคนเสื่อมสภาพไป จิตที่เคยสงบขึ้นมา จะแน่นหนาขนาดไหน...

...สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีการเกิดขึ้นเป็นธรรมดา หลักของอนัตตา ถ้าเป็นอนัตตา หลักธรรมมันก็เป็นอนัตตา สิ่งใดๆ ก็เป็นอนัตตา แต่เราไม่เห็น จะเห็นอนัตตาได้มันต้องเห็นเพราะเราจับตั้งแล้ว เราวิปัสสนา เราทำความเพียรเข้าไปจะเห็นเป็นอนัตตา อนัตตานี้เราเข้าใจว่า...เราเข้าใจตามความเข้าใจ เข้าใจด้วยสุตมยปัญญาไง

สุตมยปัญญาว่าสรรพสิ่งทั้งหลาย ธรรมทั้งหลายต้องแปรสภาพทั้งหมดๆ ทุกซีกก็ต้องแปรสภาพทั้งหมด แล้วเราก็แปรสภาพทั้งหมด มันก็กลิ้งกันไปตลอด กลิ้งกันไปกับสิ่งนั้น นี่หลงใน

ความสงบนั้น มันเสื่อมสภาพไปแล้วก็ต้องฟื้นกลับมาใหม่ๆ ฟื้นกลับมาหาความสงบนั้น สงบความสงบนี้เป็นบาทเป็นฐาน

ความสงบนี้เป็นบาทเป็นฐาน มีศีล มีสมาธิ ปัญญา มีศีลที่บริสุทธิ์ คุณงามความดีของศีลนั้นจะทำให้เกิดสมาธิที่มีคุณค่า สมาธิที่มีคุณค่า สมาธิมีบริสุทธิ์ สัมมาสมาธิจะเกิดให้ปัญญา ปัญญาที่เกิดในความบริสุทธิ์นั้น ปัญญานั้นสามารถทำให้วิมุตติหลุดพ้นไปได้

นี่ก็เหมือนกัน ในเมื่อใจมันสงบ มันมีความบริสุทธิ์ขนาดไหน แต่เพราะไม่ความเข้าใจของเรา เราถึงทำให้มันเสื่อมค่า หลุดออกไปจากมือของเราเอง เราก็ต้องพยายามฟื้นขึ้นมาใหม่ ฟื้นขึ้นมาใหม่ เห็นความสุขอันนี้หนึ่ง ความสุขของความสงบของใจนี้หนึ่ง มันจะมีความสุขขึ้นมา มาก ว่ามีความสุขแล้ว มีความสงบ

เพราะมันเสื่อมสภาพได้ มันไม่ใช่เป็นความจริง มีความสงบขึ้นมาแล้วเราจะยกขึ้น วิปัสสนาอย่างไร นี่วิปัสสนานี้เป็นขั้นของปัญญาไง ศีล สมาธิ ปัญญา ถ้าเกิดปัญญาขึ้นมา ถ้าเราทำศีลบริสุทธิ์ขึ้นมาแล้วนี่ ถ้าเป็นศีลบริสุทธิ์ ศีลบริสุทธิ์โดยธรรมชาติของมันแล้วมันจะเกิดปัญญาโดยอัตโนมัติ ถ้ามันเกิดปัญญาโดยอัตโนมัติ เกิดโดยศีล สมาธิ ปัญญา โดยธรรมชาติของมัน ทำไมต้องมีครูบาอาจารย์มาคอยแก้ไข ทำไมครูบาอาจารย์ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า คอยชี้พระ คอยสอนพระตลอด พระองค์ไหนที่คิดว่าดีของอยู่ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเห็นว่าถ้าอินทรีย์แก่กล้า จะไปแก้ไขบอกไปชี้แจงตลอด

มันไม่เป็นไปธรรมชาติของมัน มันเป็นไปโดยที่ที่เราต้องพยายามสะสมแล้วเราก้าวเดิน เรายกขึ้นของเรา ใจของเรายกขึ้นเป็นปัญญา มันถึงจะเป็นปัญญา ถ้าไม่ฝึกเป็นปัญญา จะเป็นปัญญาได้อย่างไร

แต่ก็มีนะเถียงว่า มันเป็นปัญญาลิ เพราะเราได้ใช้ปัญญาแล้ว แล้วมันถึงจะความสงบนั้น เราใช้ปัญญามา เราใคร่ครวญเข้ามาในเรื่องหลักสังขารม ใช้ธรรมนี้ใคร่ครวญแล้วมันปล่อยธรรมเข้ามานั้น...จริงอยู่ มันเป็นปัญญา แต่มันเป็นปัญญาในวงของสมถธรรม ปัญญาอย่างนี้ ถ้าเปรียบเหมือนโลก มันก็ปัญญาแบบเราพิสูจน์หลักฐาน กองพิสูจน์หลักฐานนี้เขาจะพิสูจน์ว่าลายเซ็นนี้เป็นของจริงหรือของปลอม วัตถุสิ่งนั้นเป็นของจริงหรือของปลอม นี่กองพิสูจน์หลักฐานเขาพิสูจน์อย่างนี้ได้ เพราะอะไร เพราะมันมีของให้พิสูจน์ มันมีหลักฐาน มีลายเซ็นนั้น จริงหรือปลอมนี้มาให้พิสูจน์

นี่ก็เหมือนกัน ในเมื่อสักจะความจริง คนเราเกิดมา มีธาตุ ๔ ชั้น ๕ มีความคิดโดยธรรมชาติของมัน เราจับความคิดนั้นแล้วเราพิสูจน์หลักฐานว่า สรรพสิ่งธรรมดาในโลกนี้มันต้องแปรสภาพทั้งหมด อารมณ์ของเราก็ต้องแปรสภาพ ไม่มีสิ่งใดคงที่เลย ไม่มีสิ่งใดคงที่มันต้องปล่อยวางไป ปล่อยวางไป ปล่อยวางไปจนถึงกับจิตใจนี้มีความสงบขึ้นมา

กำหนดสัมมาสมาธิ กำหนดพุทโธๆ เข้าไปนี่ มันเป็นการพิสูจน์ พิสูจน์เพราะอะไร เพราะมันมีสิ่งที่ทำให้พิสูจน์ มันมีชั้น ๕ มีธาตุ ๔ และชั้น ๕ ให้พิสูจน์ แล้วก็มีการขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเข้ามาจับเครื่องนี้พิสูจน์ นี่ความพิสูจน์อย่างนี้พิสูจน์แบบโลก เห็นใหม่ สิ่งที่มีอยู่ในโลก สิ่งที่เขาถืออยู่แล้ว ความพิสูจน์นี้มันพิสูจน์แบบการประพาศปฏิบัติธรรม แล้วพิสูจน์สิ่งนั้นแล้วปล่อยวาง ถ้าสิ่งนั้นพิสูจน์แล้วเป็นความจริง เป็นความจริงถูกต้อง เป็นความเข้าใจแล้วก็เข้าใจกันไปว่าถูกต้อง สิ่งนั้นพิสูจน์ว่าสิ่งนั้นไม่ถูกต้อง สิ่งนั้นเป็นของผิด พิสูจน์ว่าอันนี้เป็นธรรม สิ่งที่เป็นธรรม เป็นความถูกต้อง ก็ปล่อยวาง

สิ่งนี้เป็นโทษ สิ่งนี้เป็นกิเลส สิ่งนี้เป็นกิเลส ไม่ใช่ ผิด พิสูจน์แล้วสิ่งนี้เป็นของไม่ใช่ตามที่ว่าเราเข้าใจว่าเป็นสิ่งนั้น ไอนี้มันคนละอย่างกัน พิสูจน์แล้วไม่ใช่ ไม่ใช่ไปแล้วก็จบกระบวนการพิสูจน์นั้นจบว่า ไม่ใช่ ผิด ผิดนี้ก็คือกิเลส ความคิดเห็นว่าผิด มันก็ปล่อยวางไป

ปัญหาที่ว่า เราเป็นปัญหาๆ กันอยู่แล้วนี่มันเป็นปัญหาของโลก ปัญหาของโลกคือพิสูจน์ สิ่งที่มีอยู่ในโลก สิ่งที่เป็นไปของโลกนี้ โลกมันก็หมุนไปในหมู่มสัตว์ มันก็เป็นวัฏฏะวันยังค่ำ มันก็เป็นวัฏฏะเหมือนเดิมอย่างนั้น แล้วจิตที่พิสูจน์ว่าเป็นวัฏฏะแล้วว่าเป็นปัญหา แล้วปล่อยวางเข้ามา มันก็ปล่อยวางเข้ามาเป็นสมถธรรม อันนี้ถึงไม่ใช่ปัญหาขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

ศีล สมาธิ ปัญญา ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ปัญญาตัวนี้คือปัญญารักษะกิเลส ปัญญารักษะกิเลสในอริยสัจ เห็นใหม่ ถ้าใช้ปัญญากขึ้นในวิปัสสนา ในกาย เวทนา จิต ธรรม เห็นกาย เห็นเวทนา เห็นจิต เห็นธรรม ถ้าเราว่าเราเห็นกาย เราพิจารณากายมาแล้ว เราพิจารณากายนอกเข้ามา จากเริ่มต้นเราตั้งสติขึ้นมา แล้วพิจารณากายเข้ามา พิจารณากายเข้ามาที่ปล่อยวางๆ เข้ามา

นี่เหมือนกัน เป็นการพิสูจน์หลักฐาน เพราะกายกับใจมันมีอยู่โดยดั้งเดิม เราพิจารณากายนอกเข้ามา จับสิ่งต่างๆ เข้ามา เห็นร่างกายของสัตว์โลก เห็นร่างกายของเรา เห็นร่างกายด้วยกาย

เนื้อ พิจารณาเข้ามาๆ เหมือนกัน เป็นการพิจารณาโดยกองพิสูจน์หลักฐาน หลักฐานที่มีอยู่ แต่พิสูจน์หลักฐานไปแล้ว พิสูจน์หลักฐานเข้ามาจนมันปล่อยวางเข้ามา แล้วยกขึ้นใหม่ ยกขึ้นใหม่ วิปัสสนาในกาย เวทนา จิต ธรรม กายที่จะเห็นขึ้นมา มันเป็นกายจากภายใน กายภายใน กายจากตาธรรมเห็นเห็นใหม่ ขึ้นของปัญญามันจะเกิด มันจะเกิดตรงนี้ไง ถ้าคนยกกายขึ้นไม่ได้มันเกิดปัญญาขึ้นไม่ได้

ปัญญาที่จะชำระกิเลสนี้เป็นปัญญาแบบวิทยาศาสตร์ไหม ไม่ใช่ปัญญาแบบกองพิสูจน์หลักฐาน กองพิสูจน์หลักฐานนี้พิสูจน์สิ่งที่มีอยู่ แต่วิทยาศาสตร์พยายามค้นคว้าสิ่งที่ไม่ใช่ในหลัก ในโลกนี้ พยายามค้นคว้าอยู่ แต่หลักวิทยาศาสตร์นี้ พิจารณาแบบวิทยาศาสตร์นี้ วิทยาศาสตร์ที่เขาพิจารณาอยู่นั้น มันเป็นสิ่งที่มีอยู่แล้ว มันเป็นกฎเกณฑ์ของวิทยาศาสตร์ มันก็เปรียบเหมือนโลก เปรียบเหมือนกองพิสูจน์หลักฐานเหมือนกัน แต่วิทยาศาสตร์นี้ วิทยาศาสตร์พิจารณาสิ่งที่ไม่เคยไป อย่างวิทยาศาสตร์ค้นคว้าสิ่งใหม่ขึ้นมา สิ่งพิสูจน์สิ่งใหม่ขึ้นมาแล้วให้กลายเป็นสิ่งใหม่ขึ้นมา อันนั้นเป็นการค้นคว้าใหม่

อันนี้ก็เหมือนกัน ถ้าเราวิปัสสนาในกาย เวทนา จิต ธรรม มันพิจารณาแบบวิทยาศาสตร์ คือว่าต้องค้นคว้ากันขึ้นมาเอง ต้องพยายามค้นคว้ากันขึ้นมาเอง แต่ค้นคว้าขึ้นมาพิจารณาไปแล้ว มันก็อยู่ในกฎของอริยสัจ เห็นไหม อริยสัจ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค มันจะเป็นอยู่ในหลักของอริยสัจ ๔ ไม่พ้นไปจากอริยสัจ มันกลั่นออกมาจากอริยสัจ อริยสัจนี้เป็นหลักโดยหลักธรรมชาติ หลักธรรมที่มีอยู่ดั้งเดิมที่มีคงที่ คงเส้นคงวา

แต่ในการค้นคว้าของเรา ในกาย เวทนา จิต ธรรม มันต้องค้นคว้าอย่างนั้น ยกกายขึ้นมาให้ได้ ใจยกกายตั้งกายขึ้นมาให้ได้ เวทนาให้ได้ จิตให้ได้ ธรรมให้ได้ สิ่งใดสิ่งหนึ่ง สิ่งใดสิ่งหนึ่งคือสิ่งเดียวในสติปัญญา ๔ อันนี้อันใดอันหนึ่ง พิจารณาอันใดอันหนึ่งเข้าใจจะเข้าใจหมด พิจารณาสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เวทนาจึงได้ ธรรมก็จะได้ ไม่ใช่ว่ากายกับจิตๆ ธรรมคือความกระทบของจิตกับอารมณ์ กระทบกันแล้วเป็นสิ่งอารมณ์ขึ้นมานั้นเป็นธรรม กระทบสิ่งนั้น พิจารณาส่งนั้นเข้าไป มันสะท้อนถึงใจทั้งหมด

มันเป็นจริตนิสัยของแต่ละบุคคล จริตนิสัยของแต่ละบุคคล เห็นไหม เป็นหลัก วิทยาศาสตร์หนึ่ง เป็นจริตนิสัยของแต่ละบุคคลหนึ่ง เป็นอำนาจวาสนาบารมีของแต่ละสัตว์แต่ละบุคคลหนึ่ง ถึงไม่มีกฏตายตัวว่าต้องเป็นเท่านั้นๆ ถึงจะวิปัสสนาไปได้

ผู้ที่ขีปปาภิญญา วิปัสสนาที่เดียวทะลุเป็นพระอรหันต์ไปเลย แล้วอย่างพระอรหันต์เป็นพระโสดาบันมา จนพระพุทธเจ้าปรินิพพานไปแล้วค่อยเป็นชั้นเป็นตอนเข้าไป เห็นไหม ไม่มีสิ่งใดเลยที่จะมาเป็นหลักฐานว่า ต้องตายตัวระดับไหน แต่ไม่พ้นจากหลักของอริยสัจ ๔ ไปได้แน่นอน กับสติปัญญา ๔ เราถึงยกนี้ขึ้นมาแล้ววิปัสสนา

สิ่งที่วิปัสสนานี้ต้องอาศัยความสงบของใจโดยพื้นฐาน ถ้าใจนี้ไม่มีความสงบอยู่ หรือมีความสงบอยู่แล้วยกขึ้นวิปัสสนาได้ จับสิ่งนั้นวิปัสสนาได้ ถ้าความสงบนี้ไม่พอ พลังงานของมันไม่พอ มันจะเป็นโลกียะ มันจะเป็นสังขาร มันจะเป็นสังขาร ความคิด ความปรุง ความแต่งของเราที่ใคร่ครวญเทียบเคียง สิ่งที่ใคร่ครวญเทียบเคียงจะใช้ได้ต่อเมื่อมีสัมมาสมาธิมาตัดออก

สัมมาสมาธิพยายามกดกิเลสไว้ ถ้ามีสัมมาสมาธิกดกิเลสไว้ แรงดึงดูดของกิเลสมันไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับปัญญาอันนั้น ถ้าแรงดึงดูดของกิเลสเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับปัญญาอันนั้น มันจะเป็นโลกียะ แรงดึงดูดของกิเลสคือแรงดึงดูดของตัวตน แรงดึงดูดของกิเลสคือแรงดึงดูดของความเห็นของเรา พิจารณาไปก็เอาความเห็นของเราเทียบเคียงไปด้วยความเห็นๆ เห็นไหม มันไม่เข้าไปหลักวิทยาศาสตร์ที่มันจะเกิดโดยธรรมชาติของมัน เป็นหลักเทียบเคียง มันเป็นสิ่งที่มีอยู่ในโลก มันถึงเป็นโลกียะๆ

ถ้ามีความสงบของใจขึ้นมา มีความสงบของใจขึ้นมา แล้วกดความเห็นของตัวตนเอาไว้ แล้วปล่อยให้ปัญญามันหมุนไปโดยธรรมชาติของมัน ถ้าหมุนไปโดยธรรมชาติของมัน มันหมุนไป มันเข้าไปโดยธรรมชาติของมัน มันมีพลังงานของมัน มันจะเข้าไปพิจารณาไป แล้วมันจะแยกออกจากกัน แยกแยะร่างกายกับหัวใจ แยกแยะมานะทิฐิตัวตนในหัวใจนั้น แยกแยะสิ่งนั้นออก

พอแยกแยะสิ่งนั้นออก พลังงานมันพอ มันวิปัสสนาไปบ่อย มันพลังงานพอมันก็ปล่อยมันปล่อย เห็นไหม มันแยกออกจากกัน ถ้าว่าสิ่งนี้เป็นผล นี้ก็หลงในปัญญา ผู้ที่หลงในปัญญาจะไม่ได้เห็นผลในความเป็นธรรมหลุดออก ธรรมหลุดออกมาจากหัวใจ ถ้าหลงในปัญญา สิ่งนี้พอแยกออกไป เข้าใจว่าอันนี้เป็นผล พอเข้าใจว่าอันนี้เป็นผล จะอยู่กับสิ่งนี้ จะยืนอยู่ตรงนี้ จะรับว่าอันนี้เป็นผล แล้วไม่ก้าวเดินต่อไป

หลักของความจริงแล้วมันต้องก้าวเดินทางปัญญาต่อไป ก้าวเดินทางปัญญาต่อไป ปัญญาหมุนเวียนไป ปัญญาภาวนามยปัญญาเคลื่อนไป แล้วมันจะวิปัสสนาไป พลังงานนี้สร้างขึ้นมาแล้ว

หมุนออกไป กาย เวทนา จิต ธรรม สิ่งใดสิ่งหนึ่งจับต้องแล้วแต่จริตินิสัย อำนาจวาสนา เห็นใหม่ ของแต่ละบุคคลไม่เหมือนกัน จับสิ่งใดสิ่งหนึ่งแล้วแยกออก แยกออกด้วยพลังงานของเรา แยกออกด้วยมรรค

มรรค มันมีอะไร? ความเห็นชอบ ความดำริชอบ ความเพียรชอบ การงานชอบ การงานในการแยกแยะ ในการขุดคุ้ย ในการค้นคว้า นั่นนะ ค้นคว้าแล้วมันจะปล่อยวาง มันจะเว้งว่าง ความเว้งว่าง ความสงบของใช้ปัญญา มันจะต่างกับความเว้งว่างของสมณะ ของความเป็นสมาธิ ความเป็นสมาธิเราก็เว้งว่าง เราก็ได้หลงไหล ได้ปลื้ม จนเสื่อม จนแปรสภาพไป

ความเว้งว่างอย่างนั้นมันกดกิเลสไว้ เหมือนกับคนกินยาเข้าไปลดไข้เฉยๆ ไข้ลดลงแต่ไม่ได้ชำระกิเลส อันนี้ก็เหมือนกัน ในการแยกแยะออกมา เห็นใหม่ กินยาเข้าไปแล้ว แต่ยานั้นยังไม่มีประโยชน์ ยานั้นไม่มีคุณค่าสามารถยับยั้งหรือชำระกิเลสออกไปได้ แต่ยานั้นได้กินเข้าไปแล้วพอเข้าไปมันทำปฏิริยาต่อกัน มันจะปล่อยวาง วางออกจากกัน

ถ้าเข้าใจว่าเป็นผล จะหลงในปัญญา ปัญญาทางฝ่ายเริ่มต้นมา มันเป็นปัญญาในทางกอง พิสูจน์หลักฐาน พิสูจน์สิ่งที่มีอยู่ในโลก ปัญญาที่เกิดขึ้นนี้ปัญญาแท้แล้วนะ เป็นภาวนามยปัญญาที่เกิดขึ้น เกิดขึ้นมาเพราะมีความสงบของใจแน่นอน เพราะมีบาทฐานของสัมมาสมาธิ เพราะมีการงานชอบ เพราะยกขึ้นวิปัสสนาชอบ ยกขึ้นวิปัสสนาเป็นงานชอบ

งานชอบๆ งานอย่างไรชอบ งานหายๆ คืองานของโลก มรรคหายๆ มรรคของโลกเขาแล้วก็มีมรรคของสมถธรรม มรรคหายเห็นใหม่ ถ้ามรรคหาย เราคิดในมรรคหาย มันจะเกิดมรรคละเอียดขึ้นมา แล้วมรรค ๔ ผล ๔ มีไว้ทำไม ทำไมไม่มีมรรคเดียวแล้วกำจัดกิเลสไปถึง ๔ ครั้งล่ะ

มรรคมันมีหาย เห็นใหม่ โสดาปัตติมรรคกับอนาคามีมรรค ห่างกันราวฟ้ากับดิน

โสดาปัตติมรรค สกิทาคามีมรรค อนาคามีมรรค ยกขึ้นไปเป็นชั้นขึ้นไป ละเอียดอ่อนขึ้นไปเป็นชั้นเป็นตอนเข้าไป ชำระกิเลสเป็นชั้นเป็นตอนเข้าไป ชำระล้างเข้าไปเป็นชั้นๆ เข้าไป ยกขึ้นวิปัสสนาเข้าไปเป็นชั้นเป็นตอนเข้าไป นี้อยู่ที่เรายกขึ้นไป มรรคเราเดินไปแล้ว นี่คือปัญญาล้วนๆ เลย ปัญญาล้วนๆ นี่มันหมุนไป

เราต้องมีสติสัมปชัญญะหนึ่ง เทียบเคียงกับความเป็นจริงหนึ่ง เพราะมันปล่อยวาง เห็นใหม่ ฟังดี มันปล่อยวางๆ แต่ไม่มีความเห็นว่ากิเลสมันขาดออกไปจากใจ ไม่มีกิเลสหลุดออกไปจากใจเลย มันปล่อยวาง มันเป็นธรรมชาติของกิเลส กิเลสนี้มันแก่นนะ กิเลสกับหัวใจนี้ วัฏวนพาเกิดพาดายไม่มีต้นไม่มีปลาย ไม่มีที่สิ้นสุด แม้แต่เกิดเป็นมนุษย์นี้มันก็กล่อมหลอกมาขนาดนั้น

เพราะเรามีอำนาจวาสนาหนึ่ง เราเชื่อองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าหนึ่ง เราเชื่อธรรม เราเชื่อธรรมว่าชำระกิเลสได้จริงหนึ่ง เราพยายามทุ่มทั้งชีวิตเราเพื่อชำระกิเลสขึ้นมา แล้วพอเข้ารูปเข้ารอย คาบถูกคาบดอก ทำไมเราจะปล่อยให้เราลุ่มหลงไปในนั้นให้เราเสื่อมถอยมา

อุปสรรคๆ เจริญแล้วเสื่อมมาตลอดเวลา แล้วเราก็เข็นครกขึ้นภูเขาณะ พยายามก้าวเดินมาตลอด เข็นขึ้นไปๆ ด้วยอำนาจวาสนา ด้วยบุญญาธิการ มีเท่าไรทุ่มเข้าไปทั้งหมด ขึ้นไปถึงที่สุดแล้วจะชะล่าใจไม่ได้ เทียบเคียงแล้วอย่าชะล่าใจ อย่าสุขเอาเผากิน สุขเอาเผากิน ความมั่งง่าย ความสุขเอาเผากิน กิเลสมันเข้าเสียบง่ายๆ แค่นี้ แล้วเราก็จะถอยหลังลงมา แล้วถ้าเราจะปฏิบัติ เราก็ต้องก้าวเดินขึ้นมาตามนี้แน่นอน

ทางอันเอกมีอยู่ทางเดียว องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าชี้ทางไว้แล้ว ผู้ที่ก้าวเดินถึงก็มี ผู้ที่ก้าวเดินไม่ถึงก็มี ผู้ที่ไปกลางทางแล้วนอนอยู่กลางทางนั้นก็ยังมี ผู้ที่ไปถึงปลายทางแล้ว แล้วก็ไปนอนอยู่ปลายทาง เห็นไหม ถ้าไปนอนอยู่ปลายทาง มันจะเสื่อมค่าโดยธรรมชาติของมัน มันเป็นอุปสรรคๆ ต้องวิปัสสนาซ้ำๆ ต้องค้นคว้า ต้องพยายามค้นคว้าไป มันจะปล่อยวางขนาดไหน หน้าที่ของเขา หน้าที่ของสัจจะความจริง สิ่งที่พิสูจน์แล้วมันปล่อย มันเว้งว่าง มันหลุดออกไป เป็นหน้าที่ของเขา หน้าที่ของเราคือค้นคว้าเข้าไป แล้วสะสมขึ้นไป หน้าที่ของเรา สร้างสมของเราตลอดเวลา

เราเจริญแล้วเสื่อมๆ ในหัวใจ นี่มันจะทุกข์ร้อนนะ คนเจริญแล้วเสื่อมๆ สัตว์โลกทุกตัว แล้วผู้ที่ปฏิบัติทุกคน องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังต้องไปค้นคว้าอยู่ ๖ ปี ครูบาอาจารย์ทุกองค์เอาชีวิตเข้าแลกเห็นใหม่ นี่ความเจริญแล้วเสื่อม ความเจริญแล้วเสื่อมอย่างนี้เกิดขึ้นมา แล้วมันต้องมีผิดพลาด

ไม่มีผิดพลาด สิ่งที่ไม่ผิดพลาด ใครมันจะถูกมาตลอด เป็นไปได้อย่างไร สิ่งที่จะเจริญแล้วเสื่อมมาในหัวใจเรา มันก็สอนเรามาจนมันเจ็บมันชอกอยู่ในหัวใจนะ มันกัดฟัน มันไม่เชื่อสิ่งใด มันต้องเห็นจริงต่อหน้า ค้นคว้าเข้าไป ปัญญาจะหมุนออกไปตามหลักการค้นคว้าของเรา เรา

ค้นคว้าเต็มทีของเราไปแล้ว จนถึงที่สุด...ขาด! ขาดออกหมด กายเป็นกาย จิตเป็นจิต ทุกข์เป็นทุกข์ เว็วว่างขาดออกจากกันหมด จิตหลุดออกไปเป็นอิสระเสรี เห็นไหม นี่หลุดออกไปเลย เป็นอิสระเสรี นี่เห็นตามความเป็นจริงอย่างนี้มันถึงเป็นความจริง เป็นความจริงจากใจดวงนั้น เห็นชัดๆ นะว่า กิเลสมันขาดออกไปจากใจ

พอกิเลสขาดออกไปจากใจนั้นนะ สัมผัสขาดออกไป ๓ ตัว นี่มีกรรมส่วนหนึ่งในหัวใจ ถ้ามีกรรมเป็นส่วนหนึ่งในหัวใจ ๒๕ เปอร์เซ็นต์ เห็นไหม กรรม ๒๕ เปอร์เซ็นต์ กิเลสของโลก เขายังมีอีก ๗๕ เปอร์เซ็นต์

ความที่เป็นกิเลสของโลก โลก เห็นไหม ถ้ายังจะไปตลอดหรือ มันก็ยิ่งจะหลงใหล หลงใน ปัญหา ขึ้นของความหลงในปัญญาคงจะหลงไปอย่างนี้ตลอด มันมีเรื่องความดึงดูดของโลกเขายังอยู่ เพราะพระโศคาบันยังเกิดอีก พระโศคาบันยังอยู่ในวัฏฏะ พระโศคาบันยังเกิดในสวรรค์ พระโศคาบันยังเกิดอีก ๗ ชาติ ความเกิดความตายยังมีในหัวใจ แต่การเกิดการตายของใจดวงนี้มี เป้าหมายอย่างมากอีก ๗ ชาติเท่านั้น กับวัฏฏะที่เสียดแทงหัวใจ ใจของสัตว์โลกหมุนตายหมุนเกิด มาไม่มีต้น ไม่มีปลาย นี่มันเจ็บปวดแสบร้อนในหัวใจ แล้วมันก็ว่าเหว่นะ เหงาหัวใจ หัวใจนี้เหงา มาก ทุกข์มากในหัวใจ ไม่รู้จะไปเริ่มต้นไปจบกันที่ไหน

งานที่ไม่มีวันสิ้นสุดมันอยู่ในหัวใจของเรา แล้วคิดดูสิว่ามันทุกข์อย่างนี้ไม่มีสิ้นสุด มันจะมีทุกข์ขนาดไหน กับอีก ๗ ชาติเท่านั้นนะ มันอึดอึดใจนะ อยากรู้ มันก็ต้องเอาให้ได้ๆ แต่ เพราะแรงดึงดูดของโลก เห็นไหม กรรม ๒๕ เปอร์เซ็นต์ กิเลส ๗๕ เปอร์เซ็นต์ กิเลสก็คือโลก มันจะดึงดูดโลกนั้นไปตลอด แต่ในมุมกลับกัน วิปัสสนาไปสิ วิปัสสนาไปยกขึ้นมา ถ้าทำได้แล้ว หนหนึ่ง มันจะทำได้ชำนาญขึ้น พอชำนาญขึ้น กาย เวทนา จิต กรรม ถ้าจับกาย เวทนา จิต กรรม ยกขึ้น แล้วใช้สมถกรรมฐาน ความเป็นสมาธินี้ยกขึ้นมาเป็นเรื่องของกรรม ถ้าสมาธินี้อ่อนไปเป็น เรื่องของโลก แล้วโลกจะดึงดูดไป โลกจะดึงดูดไป ความเห็นของโลก ความเห็นของกิเลสมันจะ ดึงดูดไป มันจะไม่ยอมให้ใจดวงนี้หลุดออกไปเป็นอิสระ

ถึงจะต้องมีขอบมีเขตอีก ๗ ชาติเท่านั้น แต่เขาก็ยังอาศัยอยู่ได้ สิ่งที่มีเป็นโลกยังอาศัยอยู่ได้ วัฏฏะนี้ยังเป็นเจ้าอำนาจอยู่ ๗๕ เปอร์เซ็นต์ เห็นไหม กรรมมี ๒๕ เปอร์เซ็นต์เท่านั้น หมุนไป วิปัสสนาไปๆ ถ้ามันเป็นโลก สัมผัสหลุดไป ๓ ตัว ๓ ตัวก็ ๓๐ เปอร์เซ็นต์ แล้วสัมผัสอีกตั้ง

๗ ตัว วิบัติสขนาไป มันพ่นนะ วิบัติสขนาไปๆ จนมันหลุดออกไป มันขาด จะขาดออกไปเป็นชั้นๆ เข้าไป

พอขาดออกไป เห็นใหม่ สกิทาคามีละ? ก็ยังต้องเกิดอยู่ แรงดึงดูดของโลกมีไปตลอด นี่ ชั้นของปัญญาไง จะชี้ให้เห็นว่า ชั้นของปัญญามันก็มีแรงดึงดูดของกิเลส แรงดึงดูดของโลก ถ้าเรา หลงในชั้นของปัญญา เราจะไปไม่ได้ เราจะติดอยู่ตรงนั้น พระอรหันต์บุคคลถึงติดเป็นชั้นเป็นตอน เข้าไป ต้องหาครูบาอาจารย์คอยชี้นำเข้าไป ชี้นำเข้าไป

เวลามันขาดออกไป ภายกับใจแยกออกจากกัน ภายกับใจแยกออกจากกัน ถ้าเป็นกรรม ภายกับใจแยกออกแล้วเป็นสกิทาคามี มันต้อง ๕๐-๕๐ ลิ สิ่งที่เป็น ๕๐-๕๐ นี้ มันเป็นความคิด ของโลกเขา แต่ความเป็นจริง มันเป็น ๗๐ กับ ๓๐ อยู่อย่างวันยังค่ำ เพราะสังโยชน์ขาดไป ๗ ตัว เท่านั้น ยังสังโยชน์อีก ๗๐ เปอร์เซนต์ สังโยชน์อีก ๗ ตัว ไม่มีขาดออกไป

นี่ตรงนี้ แรงดึงดูดของโลก แรงดึงดูดของสังโยชน์มันมากกว่า ๓๐ กับ ๗๐ ไม่ใช่ว่าภายกับใจ แยกออกจากกัน แล้ว ๕๐-๕๐ ลิ เพราะมันกึ่งกลางแล้วควรจะเป็น ๕๐-๕๐ มันไม่เป็นอย่างนั้นนะ ลิ มันเป็นแรงดึงดูดของกิเลสมันมีมากอยู่ มันถึงพยายามปิดกั้นใจ การปิดกั้น การคั่นคว้า การพลิก หานี่ การพลิกหาที่ว่าเราหามาเป็นชั้นเป็นตอนเข้ามา ง่ายๆ ง่ายๆ เพราะว่ามันจับต้องได้

แต่การหาข้างบนนี้หายาก การหายาก การจับต้องยาก การเริ่มต้นขึ้นมาวิบัติสขนาหายาก ถ้า เป็นภายใน ภายก็เป็นภายใน เวทนาก็เป็นเวทนาใน จิตก็เป็นจิต จิตก็เป็นจิตใน เห็นใหม่ จิตเป็นจิต หนึ่งเดียว จิตที่มันปล่อยเข้ามาเป็นชั้นๆ เข้ามาแล้ว ธรรมก็เป็นธรรมที่ละเอียดขึ้นไป ถึงเป็นมหา สติ มหาปัญญา มหาสติ มหาปัญญาต้องสร้างสมขึ้นมา จากสติปัญญานี้ส่งเสริมขึ้นไป จน กลายเป็นมหาสติ มหาปัญญาในใจดวงนั้น

ใจดวงนั้น จากลุ่มลูกคลุกคลานขึ้นมา จนเป็นมหาสติ มหาปัญญาขึ้นมา มันพยายาม คั่นคว้าเข้ามา ถ้าไม่คั่นคว้าเข้ามา มันติดอยู่ตรงนั้น มันติด เห็นใหม่ มันหลงอยู่ในตรงนั้น สิ่ง ที่ หลงอยู่นั้นมันยังเกิดยังตายอยู่ มันหลงแน่นอน มันหลงเพราะมันผลัดไส มันไม่ให้เห็น แล้วการ ก้าวเดินถึงติดอยู่ตรงนี้ ติดอยู่ตรงนี้เพราะมันไม่พลิกขึ้น

มันพลิกขึ้น มันยาก ๒ ชั้น ชั้นหนึ่งมหาสติ มหาปัญญา สติปัญญานี้มันเป็นงานใหม่เริ่มต้น ใจ เริ่มต้นงานของงานใหม่ จากสติปัญญานี้ขึ้นไปเป็นมหาสติ มหาปัญญา แล้วพลิกขึ้นมาจับ ถ้ามัน

จับต้องได้ นี่จับต้องได้ๆ ต้องจับต้องได้โดยธรรมชาติ จับต้องได้โดยธรรม จับต้องได้โดยความ
เอาธรรมเข้าไปจับ พอธรรมเข้าไปจับ จับได้สิ่งนั้นได้ วิปัสสนา วิปัสสนาเข้าไป

ความหลงในวิปัสสนา ความหลงของขั้นปัญญามันจะมหาศาลตรงนี้ ตรงนี้มีมหาศาลมาก
มหาศาลนี้มันผลึกใส มันสร้างสม สร้างสิ่งจินตนาการต่างๆ ขึ้นมาให้เห็น ให้ดู ให้พิจารณา สร้าง
สิ่งต่างๆ เพราะว่ามันสงวนตัวของมัน มันพลิกแพลงของมัน นี่วิปัสสนาไป ปัญญาหลงก็หลงไป
หลงแล้วไม่ใช่หลงธรรมดา ล้มลุกคลุกคลานนะ ล้มลุกคลุกคลานทำไปจนที่ว่าฟากตาย เอาตายเข้า
แลก สิ่งที่เขาตายเข้าแลกได้ คนถึงระดับนี้แล้วเอาตายเข้าแลกได้ เพราะว่าถ้าไม่ตายก็กิเลสตาย

แต่ถ้าเราไม่มีสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นเครื่องดึงดูดใจ เราไม่มีผลของการประพุดิปฏิบัติเลย เป็น
เครื่องดึงดูดใจ การสละชีวิตบางคนก็สละได้ แต่ถ้ามีเครื่องดึงดูดใจ สิ่งที่จะสละได้ มันมีของ
แลกเปลี่ยน มีสิ่งที่จะเป็นธรรมขึ้นมาในหัวใจนั้นแลกเปลี่ยน มันยอมสละสิ่งนี้ได้ ถ้าสิ่งนี้
สละออกไป เห็นใหม่ สละเพราะสละตาย สละตายแล้วพยายามเข้าไปต่อสู้ด้วยปัญญา ทุ่มเข้าไป
เต็มที นิมมิตติ มหาปัญญาเกิดขึ้นอย่างนั้น แล้วเวียนไปอย่างนั้น มันจะชำระเข้าไป เวียนเข้าไป
บ่อยเข้าๆ บ่อยเข้าๆ ยิ่งต้องบ่อยเข้า เพราะว่ามันแก่นของมัน มันละเอียดเข้า มันยึดแน่นเหนียว
แน่นมาก ความเหนียวแน่น มันเข้าไปรู้ทันเท่านั้นละ จะว่ามันขาดไม่ขาด จะรู้เท่าแล้วปล่อย ไม่มี
ปล่อย มันรู้ทัน รู้ทันแล้วมันปล่อยวาง รู้ทันแล้วปล่อยวาง มันเป็นอสุภะ อสุภัง

อสุภะ อสุภัง มันมีแรงหน่วง แรงหน่วงว่าสิ่งนี้ควรใจ สิ่งนี้ควร สิ่งนี้เราต่อสู้กับสิ่งต่างๆ
เราต่อสู้เป็นธรรมดา เราต่อสู้ เราพยายามพิจารณาไปเป็นขั้นเป็นตอนเข้ามา เราต่อสู้กับธาตุขันธ์
โดยสิ่งที่เป็นวิทยาศาสตร์ มันมีอยู่แล้ว เราพิจารณาเข้าไปจนมันเป็นตามความเป็นจริง แต่อันนี้
สิ่งที่มีชีวิต สิ่งที่มีชีวิต สิ่งที่มีอารมณ์ สิ่งที่มีความคิดมี กามราคะมันมีความคิดมีมาก
ความหน่วง หน่วงอันนี้ ความหน่วงอันนี้มันมีความหน่วงอยู่ วิปัสสนามันถึงวิปัสสนายาก

วิปัสสนาเข้าไป วิปัสสนาเข้าไป นี่ปัญญา วิปัสสนาคือปัญญา การใช้ปัญญาไป ขั้นของ
ปัญญา ขั้นของศีล ขั้นของสมาธิ ขั้นของปัญญา ขั้นของปัญญาต้องใช้ปัญญาจนถึงที่สุด ถ้าปัญญา
ไม่ถึงที่สุด มันไม่ถึงปลายทางอันนั้น ถ้าปัญญาถึงที่สุดนี้ ใช้ปัญญาเข้าไป มันจะหน่วงขนาดไหน
มันก็ต้องต่อสู้ มันหน่วงแล้วมันท้อถอย มันท้อถอยต้องสร้างพลังงานขึ้นมาต่อสู้อันนี้หนึ่ง ต่อสู้
กิเลสหนึ่ง เห็นใหม่ แล้วกิเลสมันพยายามไม่ให้เราสู้แข่งอีกหนึ่งนี่

ซ้ำเข้าไปๆ การค้นคว้าละเอียดอ่อนเข้ามา แล้วมันทุ่มเข้าไปทั้งเต็มที่ มันจะขาดนะ มันเว้ง
ว่าง ขาดออกไปนะ ขาดออกไป นี่ธรรมเป็น ๗๕ เปอร์เซนต์ กิเลสต้องเหลืออีก ๒๕ เปอร์เซนต์
แต่หลักสังโยชน์ ธรรม ๕๐-๕๐ เพราะสังโยชน์ พระอนาคามีสังโยชน์ขาดไป ๕ ตัว เหลือ
สังโยชน์เบื้องบน สังโยชน์เบื้องต่ำ ๕ สังโยชน์เบื้องบน ๕

สังโยชน์เบื้องบน เห็นไหม รูปราคะ อรูปราคะ มานะ อุทธัจจะ อวิชชา...รูปราคะ อรูป
ราคะนี้ รูปฉาน อรูปฉาน นี่เป็นราคะทั้งหมด ความเว้งว่างของใจดวงนั้นเป็นราคะทั้งหมดเลย ใจ
มันว่างโดยธรรมชาติของมัน มันคิดความว่างโดยธรรมชาติของมันอยู่แล้ว รูปราคะ อรูปราคะ มัน
เป็นความว่าง รูปฉาน อรูปฉาน แล้วจิตดวงนี้ก็เป็นจิตธรรมชาติของมัน มันเป็นธรรมชาติของมัน
เป็นความว่างโดยธรรมชาติของมันอยู่แล้ว นี่ราคะมาติดตรงนี้ไง มันยังจับยากเข้าไปใหญ่ การจะ
หาตัวหายาก แต่ถ้าเจอตัวแล้ว พลิกทีเดียวแล้วจบ พลิกทีเดียวแล้วจบ มันเข้าไปถึงแล้วมันไม่ไห้
ไป

ถ้าจับตรงนี้ได้ ตายขณะตรงนี้ พอเรากามราคะขาดนี้ กิเลสมันไม่เกิดในกามภพ มันไป
เกิดบนพรหมอยู่แล้ว ไปเกิดบนพรหมนี้ ถ้าเราจับไม่ได้ สิ่งนี้มันจะกินตัวมัน มันจะต้องเผาไหม้
ไปโดยธรรมชาติของมัน ผลไม้ จิตนี้สุก สุกแล้ว แต่ยังไม่ถึงกับสิ้นกิเลส มีกิเลสอยู่ในนั้น นี่มันจะ
ไปอยู่บนพรหม แล้วมันจะสุกไปข้างหน้า สุกไปข้างหน้า แต่เวลานั้นนานมาก สุกไปนะ คำว่า
“ผลไม้” ฟังสิ ผลไม้มันก็ต้องมีรูปของผลไม้ใช่ไหม มีสิ่งที่จับต้องได้ใช่ไหม มีกลิ่น มีรสชาติของ
ผลไม้ใช่ไหม

อันนี้ก็เหมือนกัน ในเมื่อจิตเป็นอย่างนั้น มันก็มีสุข มีทุกข์อันละเอียดอยู่ในนั้น มีความ
อ้อยสร้อย มีความเหงาหงอย มีความเฉาอยู่ในหัวใจดวงนั้นใจ หัวใจดวงนั้นยังมีความเฉา มีความ
ติดข้องในหัวใจดวงนั้น หัวใจดวงนั้นยังติดข้องขัดใจใจดวงนั้น นี่ถ้าจับต้องได้วิปัสสนาไป พลิก
ขาดออกไป จบสิ้นของขั้นของปัญญา ปัญญานั้นก็ดับ เห็นไหม ถึงที่สุดแล้ว สีล สมาธิ ปัญญา
เป็นสมมุติ เป็นสมมุติบัญญัติ เป็นสะพานให้ก้าวเดินขึ้นไปถึงสิ่งที่ว่าหลุดพ้นออกไป ถึงขั้นสุด
ของการประพฤติปฏิบัติ แล้วสิ่งที่ว่าเป็นสมมุตินี้มันก็กิเลสก็เป็นสมมุติ

สิ่งที่เป็นสมมุติกับกิเลสที่เป็นสมมุตินี้มันก็ก้าวเดินมาพร้อมกัน เราจะอาศัยพยายาม
วิปัสสนามาเพื่อให้ธรรมเข้ามาแทรก ธรรมเข้ามาแทรกเพื่อให้สมมุตินี้แยกออกไป สมมุติกับกิเลส

นี้แยกออกจากกัน แล้วให้ธรรม นี้ถึงว่า อตตกิลมถานุโยค กามสุขัลลิกานุโยค เศษส่วนสองฝั่งนี้ เราไม่ควรเสพเลย

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอนให้มัชฌิมาปฏิปทา เห็นไหม มัชฌิมาปฏิปทาของ หัวใจดวงนี้ไม่หลงไปในเรื่องของโลก ในเรื่องของชีวิต ไม่หลงไปในเรื่องของความสงบ ไม่หลงไปในเรื่องชั้นของปัญญา ไม่หลงโลกใจ ถ้าไม่หลงโลกมันก็จะพ้นออกไปจากโลก ถ้าคนจิตใจที่ไม่หลงโลก พ้นออกไปจากโลก แล้วพ้นออกไปจาก ๓ โลกธาตุ นั่นนะ ไม่ใช่พ้นออกไปจากกาม ราคะ รูปโลก อรูปโลก พ้นออกไปหมด

จิตดวงนั้นพ้นออกไปหมด จากการก้าวเดินของใจดวงนั้น ธรรมประเสริฐ ประเสริฐอย่างนี้ แล้วเราก็คงมาพบพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนา เห็นไหม ศาสนธรรมคำสั่งสองขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าประเสริฐที่สุด แต่เวลาออกมาในเรื่องของโลกแล้ว ศาสนธรรมผู้พระไตรปิฎกนี้ไว้ในวัด ใส่กุญแจไว้ ไม่มีใครศึกษาเลยนะ เรื่องของวัดนี้ก็คือเรื่องของวิหาร เรื่องของโบสถ์ เรื่องของสิ่งก่อสร้าง ปลูกสิ่งก่อสร้างไว้ นั่นนะเรื่องของวัด นั่นโลกเป็นอย่างนั้น สิ่งนั้นเป็นเรื่องของโลกเขา ถึงไม่เห็นเรื่องของศาสนาธรรม ศาสนบุคคล ศาสนวัตถุ ศาสนธรรม

ศาสนาธรรม รัตนตรัย พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ พระธรรมคือคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมขึ้นมาถึงเป็นพระธรรม องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมขึ้นมาแล้วมีพระพุทธเจ้ากับพระธรรมเท่านั้น พระอัญญาโกณฑัญญะมาเกิดดวงตาเห็นธรรม นี้สงฆ์องค์แรกเกิดขึ้นมาของโลก พระอัญญาโกณฑัญญะก็มารู้ธรรมตามองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ตรัสรู้ธรรม ธรรมนี้ถึงเป็นศาสนาธรรม ที่ว่าเราประพฤติปฏิบัติเข้าไปเพื่อจะเข้าไปรู้ธรรมอันนี้ไง ธรรมอันนี้ถึงประเสริฐ แล้วเราก็คงมาพบพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนาที่การประพฤติปฏิบัติ เจริญรุ่งเรือง เจริญรุ่งเรืองนี้ก็ต้องธรรมเจริญรุ่งเรืองสิ ธรรมเจริญรุ่งเรือง

ธรรมที่ไม่มีตัวตน ธรรมที่เป็นตัวตน ธรรมที่เป็นกรอบ เราศึกษามา สุตมยปัญญา ถ้าศึกษา มาเป็นกรอบ พอเป็นกรอบเราคิดในกรอบนั้น พอคิดในกรอบนั้น เราสร้างกรอบนั้นไว้ปิดการ ก้าวเดินของใจดวงนั้น ใจดวงนั้นจะก้าวเดินไปมันก็ติดในกรอบอันนั้น

แต่ถ้าเรา ธรรมไม่มีตัวตน เห็นไหม เราประพฤติปฏิบัติขึ้นมา ไม่มีสิ่งที่เป็นกรอบขึ้นมา เราพยายามคั่นคั่นขึ้นไป คั่นคั่นขึ้นไป มันเป็นธรรมของเราเอง เป็นธรรมกับใจดวงนั้น เป็นอกาลิ

โก ไม่มีกาล ไม่มีเวลา ธรรม ล้างจะความจริงนี้ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแต่ละพระองค์มา
ตรัสก็เหมือนกัน ธรรมต้องเป็นแบบนี้ ธรรมเท่านั้นที่ชำระทุกข์ ชำระกิเลสออกจากหัวใจ แล้ว
องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทุกๆ พระองค์ก็จะมาตรัสแบบนี้

แล้วเราก็มานั่งธรรมอยู่แล้ว เราจะต้องไปรอดตอนไหน มันเป็นการยืนยันกับล้างจะชีวิตนี้
ถ้าชีวิตเราเนี่ย เรามีความเชื่อ เรามีความประพฤติปฏิบัติ แล้วของนั้นมันมีอยู่ กับที่ว่าเรา
ผัดวันประกันพรุ่งไป เราผัดวันประกันพรุ่ง นี่เป็นความคิดว่าผัดวันประกันพรุ่งนะ พอจิตมัน
ทอดลอยออกมาแล้ว มันไม่ผัดวันประกันพรุ่ง มันผัดภพผัดชาติเลย ขอให้เจอพระศรีอารย์เข้าไป
ข้างหน้า ทำบุญกุศลแล้วสะสมไป เห็นไหม นี่ผัดวันประกันพรุ่งไปเรื่อยๆ แล้วก็ผัดภพผัดชาติไป
เรื่อยๆ ผัดภพผัดชาติแล้วมันจะไปเจอตรงไหน

เพราะเวลาภพชาติมันเกิด มันไปเกิดสิ่งที่มีมันจะไปเกิดสภาวะแบบนี้หรือ มันจะไปเกิดใน
บุญกุศลกับขึ้นมา แล้วเรากลับมาไม่พบพระพุทธศาสนาละ ถ้าหัวใจเราสร้างคุณงามความดีไว้ คุณ
งามความดีจะส่งเสริมให้เราเกิดพบพระพุทธศาสนา พุทธศาสนาแล้วศาสนาเจริญรุ่งเรืองด้วย แล้ว
ปัจจุบันนี้ศาสนาเจริญรุ่งเรืองไม่เจริญรุ่งเรือง? เจริญรุ่งเรือง เจริญรุ่งเรืองในการประพฤติปฏิบัติ
เพราะเมื่อก่อนไม่มี

หลวงปู่มั่นไม่มีครู ไม่มีอาจารย์ หลวงปู่มั่นค้นคว้าหาเองนะ ค้นคว้าหาเอง หลวงปู่มั่นไม่มี
ครูอาจารย์ยังค้นคว้าหามาได้ ของเรานี้เราประพฤติปฏิบัติมา ครูบาอาจารย์มีอยู่มากมาย ซ้ำทางไว้
ผิดถูกก็อยู่ที่เราประพฤติปฏิบัติ เราประพฤติปฏิบัติของเรา

ถ้าผิด เห็นไหม มันก็ต้องผิดกับความเห็นของเรา ถ้าถูก ถ้าเราประพฤติปฏิบัติถูก มันจะเข้า
กับความเห็นของเรา ครูบาอาจารย์จะผิดจะถูก มันต้องเรื่องของท่าน แต่ความเห็นของเรา ผิดถูก
มันในหัวใจของเรา แต่ถ้าเราผิดแล้วเราหลงไป อันนั้นก็เป็นการอำนาจวาสนา อำนาจวาสนาเข้ามาพบ
พุทธศาสนาแล้วยังเกาะเกี่ยวเหวี่ยงออกไป เห็นไหม เหวี่ยงเราออกไปวงนอกของสังขาร

ถ้าหลง มันจะพ้นออกไปจากวงสังขาร หลุดออกไปจากวงสังขาร ถ้าไม่หลง มันจะ
เข้าถึงวงสังขาร นี่วงสังขารคือวงอริยสัจ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค เห็นไหม ทุกข์นี้ควรกำหนด
อะไรมากำหนด เอามรรคมากำหนด แล้วเอาอะไรนิโรธดับ ดับอะไร? ดับสมุทัยดี แล้วนี่เวลาเกิด
มันเกิดพร้อมกัน พับ! พับ! นะ ปล่อย ปล่อย เกิดจะเห็นอย่างนั้นเลย

นี่ถึงว่า ใจดวงนี้กลั่นออกมาจากอริยสังขใจ กลั่นออกมาจากอริยสังข แต่เราเกิด เราจะเริ่มต้น
ขึ้นมา เราสะสมขึ้นมา สร้างสมขึ้นมา มันทุกข์ยาก มันทุกข์ยากตรงนั้น ทุกข์ยากตรงเราไม่เคยเดิน
ทางที่ไม่เคยเดินนี้แสนทุกข์แสนยาก แต่ควรจะภูมิใจ...(เทพสิ้นสุดเพียงเท่านั้น)